

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ



ΣΥΡΙΑΝΩΝ

από το 1900

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών 2020

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Ύλη από την Ηλεκτρονική Έκδοση

01/10/22—31/12/22

Έτος 27ο Τεύχος 107



**ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ
ΚΑΛΗ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΧΡΟΝΙΑ
ΜΕ ΥΓΕΙΑ !**

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Έτος Ιδρύσεως 1900

Πατριωτικό - Πολιτιστικό - Φιλανθρωπικό Σωματείο

3ης Σεπτεμβρίου 56 - 5ος Όροφος

10433 Αθήνα

Τηλ : 210 8226785

E-Mail : syn.syrianon@gmail.com

: synsyrianon@synd.gr

Ιστοχώρος : www.synd.gr

Ηλεκτρονική Διαδικτυακή Έκδοση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Ενημερωτικό Περιοδικό

Έτος 27ο - Τεύχος 107

ΟΚΤ – ΝΟΕ - ΔΕΚ 2022

ISSN 2241 - 9497

Υπεύθυνος Έκδοσης

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤ. ΒΑΦΙΑΣ

Πρόεδρος Συνδέσμου

Δημιουργία - Ενημέρωση

Κωνσταντίνος Ν. Παπαπολίζος

Διόρθωση κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

Συνεργάτες παρόντος τεύχους αλφαβητικά

Δημήτρης Βόϊκος

Χρήστος Θανόπουλος

Θάνος Θρασιάδης

Τάκης Κυριτσόπουλος

Μαρία Ρώτα

Νίκος Σαλίβερους

Δακτυλογράφηση Κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τα ενυπόγραφα [κείμενα](#) εκφράζουν τις προσωπικές και μόνο θέσεις των [συνεργατών](#) συγγραφέων τους και συνεπώς δεν απηχούν τις θέσεις του εντύπου μας, το οποίο όμως διατηρεί το δικαίωμα να τα τροποποιεί όταν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Ψηφιακή Εκτύπωση Περιοδικού από την «Γράμμα Εικόνα» του Νίκου Χατζίρη
Ζακύνθου 16 – 11361 Αθήνα Τηλ 2108841197

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Από το Χρήστο Θανόπουλο

Μπήκαμε στο χειμώνα, η Αθήνα στολίστηκε Χριστουγεννιάτικα και η διάθεση ανεβαίνει προσμένοντας τα Χριστούγεννα και το Νέον Έτος.

Ο Σύνδεσμος Συριανών τον Οκτώβριο 2022 πραγματοποίησε επίσκεψη – ξενάγηση στο Νομισματικό Μουσείο («Ιλίου Μέλαθρον»). Συμμετείχαν 21 άτομα και όλοι θαύμασαν τις νομισματικές συλλογές και άλλα προσκλήματα, την υπέροχη οικία Ε. Σλήμαν, το ωραιότερο νεοκλασικό σπίτι – μουσείο της Αθήνας, δημιούργημα του Ε. Τσίλλερ, καταστόλιστο από τις τοιχογραφίες του Γ. Σούμπιτς.

Το Νοέμβριο, 32 άτομα παρακολούθησαν την ξενάγηση στην έκθεση: «Μικρά Ασία, Λάμψη, Καταστροφή, Έξοδος, Δημιουργία», στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς. Μια μεγαλειώδης έκθεση, στημένη με μοναδικό τρόπο και με υψηλής ποιότητας εκθέματα, εντυπωσιακά ενδύματα, παραδοσιακές φορεσιές, λαϊκά όργανα, εικόνες, αρχεία και πολεμικά κειμήλια. Η ξενάγηση θα επαναληφθεί την 11^η Φεβρουαρίου 2023, ώρα: 14.00, για όσους δεν μπόρεσαν να παρακολουθήσουν την πρώτη ξενάγηση.

Ακολούθησε τον Δεκέμβριο η εορτή του Αγ. Νικολάου και η χριστουγεννιάτικη εορταγορά στη Στέγη μας.

Για τη Νέα Χρονιά, έχουμε προγραμματίσει πολλές και ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις και εκδρομές. Σας περιμένουμε όλους στην Τακτική Ετήσια Γενική Συνέλευση του Συνδέσμου Συριανών, την Κυριακή 15 Ιανουαρίου 2023, ώρα 11.00, η οποία συνήθως λόγω ελλείψεως απαρτίας επαναλαμβάνεται την επόμενη Κυριακή 22 Δεκεμβρίου 2023, για την ανασκόπηση του 2022 και τον προγραμματισμό του Νέου Έτους 2023. Άλλωστε η Τέχνη και ο Πολιτισμός είναι η θεραπεία της ανθρώπινης ψυχής.

*Ο Πρόεδρος και το Δ.Σ. του Συνδέσμου Συριανών εύχονται σε όλες και όλους **Καλές Γιορτές, Καλή Χρονιά, με Υγεία, Ευτυχία, Ειρήνη και Πρόοδο.***



Εορτή Αγ. Νικολάου, Χριστουγεννιάτικη Εορταγορά

Κείμενο - φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Την Κυριακή 11 Δεκεμβρίου 2022, ο Σύνδεσμος Συριανών εόρτασε την καθιερωμένη επέτειο του Αγ. Νικολάου στην Αθήνα. Ο πρόεδρος κ. Δημήτρης Βαφίας μετέφερε την εικόνα του Αγ. Νικολάου από τη Σύρο, στην Αθήνα. Στον Ι. Ν. Αγ. Γεωργίου Καρύτση, στο κέντρο της Αθήνας, η εικόνα του πολιούχου της Ερμούπολης στολίστηκε με στεφάνι από λουλούδια και ετέθη προς προσκύνηση.

Παραβρέθηκαν ο τέως υπουργός και βουλευτής Κυκλάδων κ. Ιωάννης Βρούτσης, ο χωρικός αντιπεριφερειάρχης κ. Χαράλαμπος Κόκκινος, ο πρόεδρος, το Δ.Σ. και μέλη του Συνδέσμου Συριανών, ο πρόεδρος του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», ο κ. Παναγιώτης Σίσκος διευθυντής του Φιλανθρωπικού Ιδρύματος Προστασίας Μητρικών Φροντίδων Σ. και Ε. Βαφειαδάκη (Παράρτημα Αθηνών). Στην αρτοκλασία χοροστάτησε ο μητροπολίτης Σύρου και νήσων Δωρόθεος Β', συνοδευόμενος από τον πατέρα Βενέδικτο Φραγκογιάννη, τον διάκονο πατέρα Αντώνιο από τη Σύρο, τον πατέρα Νικόλαο Ιωαννίδη με τον συνεφημέριο πατέρα Λουκά του Ι. Ν. Αγ. Γεωργίου Καρύτση. Μετά την αρτοκλασία η εικόνα του Αγ. Νικολάου μεταφέρθηκε στη Στέγη μας και τοποθετήθηκε για προσκύνηση στο σαλόνι – αίθουσα Μαριέττα Γαβιώτη.

Παράλληλα στην κεντρική αίθουσα λάμβανε χώρα, η χριστουγεννιάτικη εορταγορά που είχε ξεκινήσει από την Παρασκευή 9 Δεκεμβρίου 2022. Η εορτή του Αγ. Νικολάου και η Χριστουγεννιάτικη εορταγορά είχαν αναβληθεί για τρία χρόνια, λόγω επιδημίας του Covid-19. Η εορταγορά, λαμβάνοντας υπ' όψιν τη σημερινή κατάσταση, κρίνεται πολύ πετυχημένη.

Συγχαρητήρια στις κυρίες Νινέττα Κοντογεώργη, Ελεωνόρα Σαρρή, Μάρω Καφετζοπούλου, Πόλα Μουχτοπούλου, Μαρία Παπαπολίζου, Ειρήνη Γκιόκα, Ασπασία Τριανταφυλλίδου, Μαίρη Πασσά, Βάλια Μιχαήλ, Ντίνα Συκουτρή, Έφη Κεχαγιά και στον ταμία κ. Πέτρο Τσαούσογλου, που έδωσαν τον καλύτερό τους εαυτό και μόχθησαν για τουλάχιστον έξι ημέρες, με κέφι, αγάπη, εργατικότητα και άφθονη καρτερικότητα.

Ευχαριστούμε θερμά όλους τους χορηγούς που μας στήριξαν στο παρελθόν και μας στηρίζουν, τα λουκουμοποιεία – ζαχαροπλαστεία: Συκουτρή, Λειβαδάρα, Δεναξά, Κανακάρη, Κορρέ, τη βιοτεχνία παραδοσιακών συριανών προϊόντων Πρέκα, το τυροκομείο Ζωζεφίνου, την αρτοβιομηχανία Bread Factory, την Σκλαβενίτης Α.Ε. Ευχαριστούμε τις κυρίες που συγκέντρωσαν τα προϊόντα των χορηγών, έφτιαξαν γλυκίσματα – τεχνήματα, έφεραν κοσμήματα, βιβλία, γούρια, διακοσμητικά, χριστουγεννιάτικα στολίδια.

Και του χρόνου με υγεία!



ΣΥΡΙΑΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΣΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

Βερέμισσα καθώς ήτανε η Ερνούλα κρεβατωνόταν με το παραμικρό! Εκείνο το απόγιομα είχε αρρωστήξει βαριά ... λόγω του ξυλοδαρμού στο Θράσο, είχε ιδρώσει και την χτύπησε κι ο αέρας! Βήχας λοιπόν, σύγκρυα, πόνοι στα οστά, πυρετός σαράντα και το πιεσόμετρο να δείχνει ... το βόρειο πόλο!

Ο Ζεβανζέλ περνούσε αργάνι σε κάποια ταρατσα και μόνη στο σπίτι παρέμενε η Ζία, να της προσφέρει ένα ποτήρι νερό και να τη γιατροπορέψει, καθώς ο Θράσος είχε επωμιστεί τις ευθύνες του καταστήματος.

Προτού ξεκινήσει πήγε στη μελλοντική πεθερά του για να πάρει οδηγίες και να ρωτήσει για την κατάσταση της υγείας της, δήθεν!

– Έπαθε πνευμονία, απεφάνθη στη Ζία, αφού την αφουγκράστηκε επισταμένως. Θέλει χρυσομικίνη ...

Η Ερνούλα τον βλεφάριασε ασκαρδαμυκτί.

– Μου 'γινες και ντοκτόρος τώρα; Άμε στα τσακίδια ...

– Θα 'θελα μία δώρη άδεια άνευ αποδοχών, μητέρα, αφόσον και ράβω κουστουμιά, ίνα μεταβώ στο φραγκοράφτη για να μου πάρει μέτρα ...

– Στον Ροδίτη τον κασονά να πας για μέτρα, τρομάρα σου ...

Ο Θράσος ... αντευχήθηκε ... μέσα του κι αποχώρησε καταρρακωμένος ...

Στο κρεβάτι με το σομιέ η Ερνούλα περίμενε βίζιτα των φιλενάδων της. Στο προσκέφαλό της παρέστεκε η Ζία, κερύ αναμμένο, που της άλλαζε στοργικά τις κομπρέσες στο μέτωπο. Άκρη, άκρη στα χείλια, καθώς την είχανε ορμηγέψει, της είχε τοποθετήσει μόνιμα ένα θερμόμετρο. Απ' τη δεύτερη εγκοπή των χειλιών της, της έδωσε να πιεί με το κουταλάκι ζεστή αγριάδα. Από την τρίτη εγκοπή της πετούσε χαπάκια κατά τακτά χρονικά διαστήματα και μονάχα το τέταρτο και τελευταίο τεταρτημόριο παρέμενε ελεύθερο, για να μπορεί να λέει καμιά κουβέντα.

– Αχχχ, έχε την ευκή μου, κόρη μου, αφ' τα είκοσί μου νύχια, ευγνωμονούσε τη Ζία με την τρεμάμενη γεροντική φωνή της. Έτσι λοιπόν με χρώση προσώπου σαν κεράκι κίτρινο επιταφίου, με τα λευκά της μαλλιά χυτά στη μαξιλαρομάνα και με τα μάτια της βασιλεμένα θύμιζε νεκρικό πορτρέτο του Ιερεμία Μπος, μολονότι απουσιάζανε τα κεριά και τα λιβάνια!

Δεν άργησε ν' αφεθεί στις αγκάλες του Μορφέως και το ροχαλητό της θύμιζε θόρυβο μείξης υλικών ... σε μπετονιέρα!

Το όνειρο έφερε την Ερνούλα πολλά χρόνια πίσω. Τότε, στη Μικρασία και στο

Γκιαούρ Ισμίρ, όπως ονομάζανε τη Σμύρνη οι Τουρκαλάδες. Η οικογένειά της ήτανε ευκατάστατη και οι δικοί της τής είχανε δώσει άριστη ανατροφή. Από πολύ μικρή την είχανε στείλει στους καλύτερους δασκάλους, να μάθει γαλλικά, καντρίλιες της Εσπερίας, κλεβεσέν και τσέμπαλο.

Λίγο πριν την Καταστροφή γνώρισε τον Βαγγέλη, που υπηρετούσε ως πυροβολητής στο σύνταγμα του Πλαστήρα. Ήτανε ένας ευθυτενής νέος, που τα βράδια τριγύριζε έξω απ' το κονάκι της. Ρώτησε και έμαθε πώς ήτανε ένας ατρόμητος φαντάρος και ... παρά γουρουνότριχα να του δινανε το βαθμό του δεκανέα, αν δεν είχε κάνει την ολέθρια εκείνη γκάφα, όταν τον εξέτασε ο λοχαγός του τότε, που δινανε στους στρατιώτες προαγωγές:

– Πες μου, παιδί μου, τι είναι ο υποκόπανος;

– Ένας βαθμός ... κάτω από σένα, κυρ λοχαγέ μου, απάντησε και απορρίφθηκε μετ' επαίνων! Μάλιστα τον είχανε κλείσει και τρεις μέρες στο μπαλαούρο για το αναιδές!

Με την Ερνούλα ήρθε σε επαφή μέσω προξενητή. Τα μιλήσανε οι δύο νέοι, του άρεσε, της άρεσε και δώσανε λόγο.

Όμως, σε λίγο ο στρατός τράβηξε για το Αφιόν Καρά Χισάρ και οι ερωτευμένοι χωριστήκανε. Τον Σεπτέμβριο του '22 οι Τσέτες του Νουρεντίν Πασά μπήκανε στη Σμύρνη και ακολούθησαν τα δραματικά γεγονότα.

Σκοτώσανε, κάψανε, βιάσανε, δηλώσανε, διαγουμίσανε! Οι γονείς της Ερνούλας έχοντας άδεια επιβίβασης σε ιταλικό πλοίο, απ' τον ίδιο τον Ύπατο Αρμοστή, τον Στεργιάδη, ξεκινήσανε για το λιμάνι. Όμως, λίγο πριν φτάσουνε, τον μεν πατέρα τον βρήκε στο στήθος αδέσποτη σφαίρα, τη δε μητέρα την καταπλάκωσε μεσ' στην αναμπουμπούλα διερχόμενος αραμπάς. Λίγο πριν ξεψυχήσει η μάνα παρέδωσε στην Ερνούλα ένα κουτί, που μέσα του έκρυβε κάποιο πολύτιμο βάζο!

– Πάρ' το, θυγατέρα, και ευκή και κατάρρα σου αφήνω, ποτές σου μην τ' αποχωριστείς. Θα 'ναι σαν ν' αποχωρίζεσαι τα άγια τούτα χώματα και τις ψυχές των γονιών σου!

– Ποτέ, μανούλα μου, δε θα το εγκαταλείψω, έπες με κοπετούς στα γόνατα και ύστερα από λίγο της έκλεισε τα μάτια.

Και το βάζο τούτο δεν ήτανε άλλο από 'κείνο, που είχε αθλοθετήσει τώρα ο Ζεβανζέλ ελαφρά τη καρδία!

Όταν με το καλό ο Ζεβανζέλ επέστρεψε στην πατρίδα, ξενιτεύτηκε για την Αίγυπτο όπου εργάστηκε σκληρά και μέσα σε λίγα χρόνια με το «κουβάλα δίσκο» και άλλες δουλειές του ποδαριού καζάντησε και έραψε μάλιστα και κουστουμάκι μαρόν! Επέστρεψε στο νησί και κάποια ωραία πρωία άκουσε μια φωνούλα πίσω του. Γύρισε και είδε ... την Ερνούλα! Η παλιά τους αγάπη αναζωπυρώθηκε μεμιάς και μέσα στη χρονιά παντρεύτηκαν στον Άγιο Λευτέρη στα Λαζαρέττα. Ύστερα από λίγα χρόνια αποφασίσανε, εφόσον δεν αποχτήσανε παιδιά, να υιοθετήσουνε ένα

κοριτσάκι ορφανό, τη Ζία.

Προηγήθηκε η Θάλεια και ξωπίσω της η Ευτέρπη με τα εργόχειρα ανά χείρας.
– Τι έπαθες, βρε κέρα Ρνούλα; Κι εγώ απ’ το Μεμά μου το ‘μαθα.
– Εχχχ, ίσαμε ‘δω ήτανε, αδερφές! Χρόνους σας αφήνω και σχωρνάτε με αν είπαμε και καμιά κουβέντα πικρή αναμεταξύ μας ...

- Χλωμή σε βλέπω, πλάνταξε στο κλάμα η Θάλεια ...
- Τι λες, καλέ, την αποπήρε η Ευτέρπη. Μια χαρά είναι η γυναίκα!
- Μια χαρά και δυό τρομάρες! Νερό στο Χάρο κουβαλάω ...
- Το τάδε σορόπι να πίνεις. Έκαμες τουλάχιστον καμιά κούρα;
- Πέρασε προ λίγου ο μπαρμπέρης, ο Στέλιος και μου ‘βαλε αβδέλλες ...

Σε δέκα λεπτά καταφτάσανε και οι αποδέλοιπες γειτόνισσες, αλλά στάθηκαν παράμερα απ’ την άρρωση.

– Δεν έχουμε δα και ... ψώρα, Ουρανία, που πήγες και μου ‘κατσεσ αλάργα στον αντρέ, αγρίεψε η Ερνούλα ...

– Μωρέ φύλαε τα ρούχα σου ...

Η συζήτηση ξεκίνησε με ποικιλία θεμάτων.

– Άκουσα, Ερνούλα, πως χτες είχατε ντράβαλα με τη ρολίνα. Αληθεύει;
– Τι κάθεσαι τώρα και θυμάσαι, κυρά Καλλιόπη μου! Πάντως στο τμήμα μας αθεώσανε με στάμπα και με βούλα!

– Ελόγου μου από διαφέρον και μόνον αρωτάω, μαθές ...

– Πάψε να ρωτάς, γιατί άμα πιάσω ... το ξεσκονιστήρι θα βγει μπόλικος κουρνιαχτός! Εντάξει; Και αυτό ισχύει για ούλες σας!

Το μάτι της είχε προσλάβει τώρα μια ασυνήθιστη ζωηράδα.

– Καλά, καλά, μην εξαπτεσαι και δεν πρέπει. Πε μας πώς πάει το μαγαζάκι τουλάχιστον. Μη φύγουμε και άπραχτες ...

– Μύγες βαράμε, Τερψιχόρη. Μια αδραξιά πασατέμπο πουλήσαμε απ’ το πρωί. Τι να πω, μούτζα μας δώκανε;

Άνοιξε η πόρτα και κατέφθασε η Ζία με τσίγκινο δίσκο να τρατάρει τις επισκέπτριες μελιτζανάκι γλυκό. Κουβαλούσε μαζί κι ένα σταμνάκι με νεράκι κρύο.

– Αχχχ! Στην υγιά σου, βρε κερά Ρνούλα. Πάντα γερή και χαιράμενη να ‘σαι ...

– Φχαριστώ, Γλαΐα μου. Και συ να χαίρεσαι το στεφάνι σου ...

– Καλά κουφέτα Ζία μου, και με έναν πόνο, ευχήθηκε ο Φώτης.

– Και συ ό,τι ποθυμάει η καρδιά σου, Φώτη μου ...

– Εχ, αυτό που ποθυμά η καρδιά μου, έχει ... εξόδου μόνο Τετάρτη και Σάββατο!

Το μελιτζανάκι ήτανε πολύ πετυχημένο και κάποια επισκέπτρια πήγε ν’ αδράξει και δεύτερο κομμάτι απ’ το βάζο με το κουταλάκι της. Η Ερνούλα όμως

επαγρυπνούσε.

– Σιγά, κερά Πολύμνια, το γλυκό δεν είναι προς χόρταση ...

Μετά ψιθύρισε στο αφτί της Ζίας:

– Τα μάτια σου δεκατέσσερα, αρή, σε δαύτες, γιατί βάζουνε το ξερό τους κι αχαρμαδιάζουνε ...

Ενώ έξω στο δρόμο έσκαγε ο τζίτζικας απ' τον καύσωνα, μέσα στο καραμελοπωλείο το ... αναμμένο μαγκάλι θύμιζε σε όλους την Κόλαση του Δάντε και το πυρ το εξώτερον!

Ο Θράσος οργίλος τσίμπησε με τη μασιά ζώπυρο του μαγκαλιού για ν' ανάψει μια γόπα τσιγάρου.

Μέσα σε δέκα λεπτά αριβάρανε και οι παίχτες του με τα ποδοσφαιρικά τους, καθώς είχε ολοκληρωθεί η προπόνηση.

Ο Θράσος ένιωθε έντονη τη στέρηση αλκοόλ και μη νταγιαντώντας άλλο σηκώθηκε απ' το κάθισμα μεμψιμοιρώντας.

– Κοιτάχτε ρε, πώς με καταπιέζει η ... ζαρωμένη περγαμηνή, είπε, αναφερόμενος βέβαια στην Ερνούλα.

– Είμαστε μαζί σου, δάσκαλε, φώναξαν όλοι με σφιγμένες γροθιές.

– Με δαύτηνα θα φάμε καμιά ώρα τα σκώτια μας, να το θυμάστε, βλαστήμησε και τίναξε μούτζα αρχοντική προς το απέναντι παράθυρο της Ερνούλας. Όμως, παραχρήμα, μετακινήθηκε το κουρτινάκι και την εισέπραξε εις διπλούν!

– Θα της ρίξω αυτηνής καμιά ώρα με το σίδερο της ... μακρινής, έδωκε όρκο.

Η κερά Καλλιόπη, είχε πιάσει πόστο μπροστά στο παράθυρο με το γλωσσάτο κουρτινάκι ...

– Τώρα βλέπω τον Θράσο να μοιράζει καραμέλες στα παιδιά. Δε νομίζω να είναι κάτι το μεμπτόν πάντως ...

– Ποτές δε μπορείς να ξέρεις τι μηχανεύεται αυτός ο βελζεβούλης, κυρά Καλλιόπη μου. Εμένανε να ρωτήξεις να σ' ανιστορήσω! Όμως ο μπεζαχτάς είναι καλά λουκεταρισμένος και με διπλή αλυσίδα!

Η Ευτέρπη διέκοψε τη σιωπή, που ακολούθησε.

– Ακούγεται, Ερνούλα, πως ο Θράσος εργάζεται στα έργα του δήμου, στα Εικοστέσσερα ...

– Εικοστέσσερες ναν' οι ώρες του, Ευτέρπη. Πίδομα ανεργίας και αϊλίκι του 'χει κόψει ο αγαθοβιόλης ο Βαγγέλης μου! Κι αυτός ο γιαρές (καημός) θα με ξαποστείλει μια ώρα αρχύτερα! Αλλά πού θα μου πάει; Δε θα αναρρώσω;

– Ο Βαγγέλης, ο άντρας σου, πώς και δεν προβληματίζεται;

– Αυτός, Τερψιχόρη μου, είναι ... τρεις βαράν και δυό χορεύουν! Τον έχει αυτός ο σατανάς αποκουτιάνει!

– Τούτο πια είν' απ' τα άγραφα!

– Ψαρωμένος για τα καλά είν' ο Βαγγέλης μου! Χτες για παράδειγμα, πήγε ν'

αγοράσει κρέας απ' του Αργουδέλη ... το φούρνο!

– Φρίξον ήλιε!

– Αλλά σας ορκίζομαι στα μηριαία οστά της μανούλας μου, αυτός ο λεμές δεν πρόκειται να ξεκαλοκαιριάσει εδώ μέσα!

– Λέω να πάω να του κάνω παρατήρηση, πετάχτηκε η Θάλεια, γυναίκα ψωμωμένη.

– Άμπα μη, βάζει χέρι ...

– Δεν εντρέπεται ο παλιάνθρωπος;

– Αφήστε δε, συνέχισε η Ερνούλα, που είναι ναμικιόρης και ανέγνωρος! Πριν λίγες μέρες με 'βρισε, από ... μέσα του εννοείται, όταν τον παρατήρησα, γιατί άναβε με δυό σπέρτα το τσιγάρο του ...

– Δεν ηξεύρω. Πρέπει να λάβεις δραστικά μέτρα, κερά Ερνούλα, πριχού σε σουλατσάρουνε τα ...οχτώ ποδάρια στο δρόμο!

– Α, που να φας τη γλώσσα σου με ρύζι καρολίνα!

Η Ερνούλα είχε γίνει πλέον περδίκι! Τα 'βαλε μάλιστα και με τη Ζία.

– Και συ χαχάνω μου, να ντύνεσαι πιο σεμνά και να μη μου ξεπορτίζεις τα πρωινά, γιατί καμιά ώρα θα σου βγάλω το σκουλί ...

– Στον Πελοπίδα το μπακάλικο περί όσπριο τρέχω, καλέ μαμά, και στο Νικολή το καρβουνιάρικο ν' αγοράσω πυρήνα για το μαγκάλι, τώρα που βγαίνει ο Ιούνιος ...

– Δεν τ' αφήνουμε τώρα αυτά προς ώρας και να πιούμε κανένα ουζάκι, πρότεινε ανάλαφρα η Μελλομένη ...

– Αμέ, αμέ. Τρέχω να σας φτιάξω μεζεδάκια, είπε απερίσκεπτα η Ζία, χωρίς να προσέξει το ιοβόλο βλέμμα της θετής της μητέρας.

Προς μεγάλη του απογοήτευση ο Θράσος έβλεπε πως, ενώ υπήρχε παιδομάζωμα μέσα στο μαγαζάκι, εντούτοις κανένα παιδί δεν έβαζε το χέρι στην τσέπη ν' αγοράσει έστω και μια τσίκλα!

Μήτε καν μια στάλα σπέρτο δε θα 'βρισκε απόψε να τέρψει το στεγνό του λαρύγγι. Άσε που του τέλειωναν και τα τσιγάρα! Από τις ζοφερές αυτές σκέψεις τον διέκοψε η κυρά Κιτρολεμονιά, που μπήκε φουριόζα.

– Καλό απόγευμα, κυρ Θράσο. Θα αποθυμούσα δυό ανεμάκια κοττόν περλέ. Πόσο κάνουνε;

– Ένα δίφραγκο το έκαστον ...

– Δεν μου πιάνεις και τρία μασιδάκια ...

– Το νήμα το θέλετε ... σε «μαϊμού» ή αυθεντικό με τεσκερέ, μανδάμ;

– Όχι, καλέ, απ' το γνήσιο, «πεταλούδα», και να μου το αμπαλάρεις, γιατί το προορίζω για δωράκι ...

Πλήρωσε η γυναίκα μετρητοίς, τα παρέλαβε, έφαγε ... τη μούτζα της πισώπλατα και αποχώρησε ...

– Μα γιατί την τυφλώνεις τη γυναίκα, Θράσο, τι σου 'κανε, ρώτησε να μάθει ο

Παντελής.

– Δεν την τυφλώνω ρε. Ρέστα ... από δεκάρικο της δώνω!

Ίσαμε να ετοιμάσει η Ζία τα μεζεκλίκια του ούζου, οι κάργες όλες βυσσοδομούσαν κατά του έρμου του Θράσου, λες και τους είχε βγάλει το μάτι και συνεχώς τσιγκλούσαν την Ερνούλα.

– Πάντως, ό,τι και να να λέτε σεις εγώ τον βλέπω στρωμένο τελευταία, επεσήμανε η Αγλαΐα, για να δώσει έναυσμα ...

– Στρωμένο είναι και το κρεβάτι μου Αγλαΐα, αλλά δε σε βλέπω να κάθεται και να το παινάς, πείσμωνσε η Ερνούλα.

– Εδώ δεν το ... παινάει ο ίδιος σου ο άντρας, απάντησε με κακεντρέχεια η Πολύμνια, που δεν την ένοιαζε γιατί τα 'χε φάει τα ψωμιά της!

– Πολύ αργεί το ουζάκι. Να πάω να βοηθήσω, προθυμοποιήθηκε η Κλειώ, με την ελπίδα πως ... θα 'βλεπε το εσωτερικό του σπιτιού ...

– Κάτσε στ' αβγά σου Κλειώ. Σε σένα έχω αναθέσει να περισκοπείς το κατάστημα και να μου δώνεις αναφορά για τον συνήθη ύποπτο.

– Εσύ 'σαι τ' αφεντικό, παραιτήθηκε η άλλη. Η Ζία φώναξε δυνατά απ' την κουζίνα για ν' ακουστεί:

– Καλέ μαμά, να φέρω και τα παξιμαδάκια, εκείνα από τα ... τρίχρονα του Χαρίτωνα, να μην πάνε χαμένα;

– Μη με εκθέτεις στις κυρίες, μέγαιρα!

Κάτι οι ελίτσες, λίγο η ταραμοσαλάτα, κάπως ο παστουρμάς με το παχύ τσιμίνι, όπως και οι σαρδέλες, που φύλαγε για ... δόλωμα ο Θράσος, όλα αυτά μαζί αποτελέσανε έναν πρώτης τάξεως ουζομεζέ! Όλες σήκωσαν τα ποτήρια ...

– Εις υγείαν και περαστικά σου, κερά Ρνούλα ...

– Ο μεγαλοδύναμος να μας σκέπει, Φωτούλα μου ...

– Η ώρα η καλή Ζία μου. Καλή λευτεριά ...

– Καλό να δείτε, κυράδες ...

– Άσπρο πάτο και χριστιανά τα τέλη της ζωής ημών ...

Ενώ η Ζία άδειαζε νερό μέσα στα ποτήρια με το ούζο, το ούζο παραδόξως ... δεν άλλαζε χρώμα!

– Μέγας είσαι Κύριε, απόρησε η Ερνούλα. Για δώσ' μου, κόρη μου, το ποτήρι ανέρωτο.

Πλατάγιασε τη γλώσσα της στο υγρό, το δοκίμασε σαν έμπειρος σομελιέ και απεφάνθη:

– Νεράκι του Θεού πίνουμε αδερφές! Δουλειά αυτηνής της λέρας είναι, που ήπιε όλο το ούζο και το ... αντικατέστησε με νεράκι του Φύλακα!

Πετάχθηκε τότε απάνω σαν νυφίτσα και άρχισε τις μούντζες τις σταυρωτές.

– Νααα, βρεεε! Πάρτες, που οιχτρό τέλος να 'χεις!

– Μα να βάλουμε κι εμείς ένα χεράκι, βρε κερά Ρνούλα, φιλοτιμήθηκαν οι άλλες

...

– Φχαριστώ γειτόνισσες. Ο φίλος στην ανάγκη φαίνεται!

– Ε, δεν κάνει να κουράζεσαι τώρα άρρωστη γυναίκα ...

Αρχίσανε όλες εν χορώ να μουτζώνουνε τον Θράσο. Είχανε βάλει κι ένα στρατιωτικό μαρς στο γραμμόφωνο να δίνει το τέμπο.

– Παλιάνθρωπε, εσώψυχα σε καταριέμαι, άρχισε να καλοναρχεί η Καλλιόπη σαν μεγαλύτερη ...

– Ταραντούλα να σε φα και μαύρος όφισ, υπερθεμάτισε η Κλειώ, καθώς δεν χώνευε τον Θράσο, γιατί της είχε πουλήσει πρόσφατα ... ροβίθια αντί για στραγάλια!

– Που να μη σώσεις να χαρείς απάνω σου καθαρό εσώρουχο!

– Αγιούπας βρε, να σε κατασπαράξει. Νάαααα ...

Όλες με μιας οι γυναίκες νιώσανε ξαφνικά μια ανάταση και μια εσωτερική νιρβάνα!

– Αχχχ! Δεν ξέρεις τι καλό μου 'κανε αυτή η άσκηση!

– Και μετά καθόμαστε και αγκομαχούμε στις σκάφες μας προς αδυνάτισμα. Εδώ είναι η πραχτική!

Η Ερνούλα δεν είχε ακόμα χορτάσει εκδίκηση ...

– Άντε κυράδες μου να ξετελεύει και ο ... δεύτερος γύρος. Δε θα ξεβραδιαστούμε ...

– Που να σε πάνε, ρετάλι, οι τέσσερις και ο ένας τους να 'ναι ... κουτσός, έκανε την αποφώνηση η Πολύμνια, μουτζώνοντας και με τα δυο χέρια.

Η Ερνούλα όμως διέταξε εκεχειρία, γιατί είδε κάτι που τη σοκάρισε ...

Ο Θράσος με τα χρήματα της Κιτρολεμονιάς έστειλε το Νεκό απέναντι στο μπακάλικο του Πελοπίδα να του γιομίσει το μπουκάλι της καβάντζας με τσικουδιά απ' την καλή. Ήπιε απνευστί απ' το μπουκάλι και ύστερα από μερικές γεμάτες γουλιές είχε κεφαλιάσει και είχε έρθει στα ίσα του!

Αίφνης, είδε το κουρτινάκι στο παράθυρο της πεθεράς του να μετακινείται στο πλάι και να προβάλλουνε ... παλάμες ανοιχτές κατ' εξακολούθηση!

– Άσε τις γκιόσες να κάνουνε παιχνίδι, μουρμούρισε και αιστάνθηκε σαν ... διαιτητής καταξιωμένος!

Σηκώθηκε γιαβάς – γιαβάς και άρπαξε απ' το εσωτερικό του καταστήματος έναν μεγάλο καθρέφτη με ποδάρι και στον έστησε μπροστά στην πόρτα του μαγαζιού, στραμμένο προς ... τον πύργο ελέγχου!

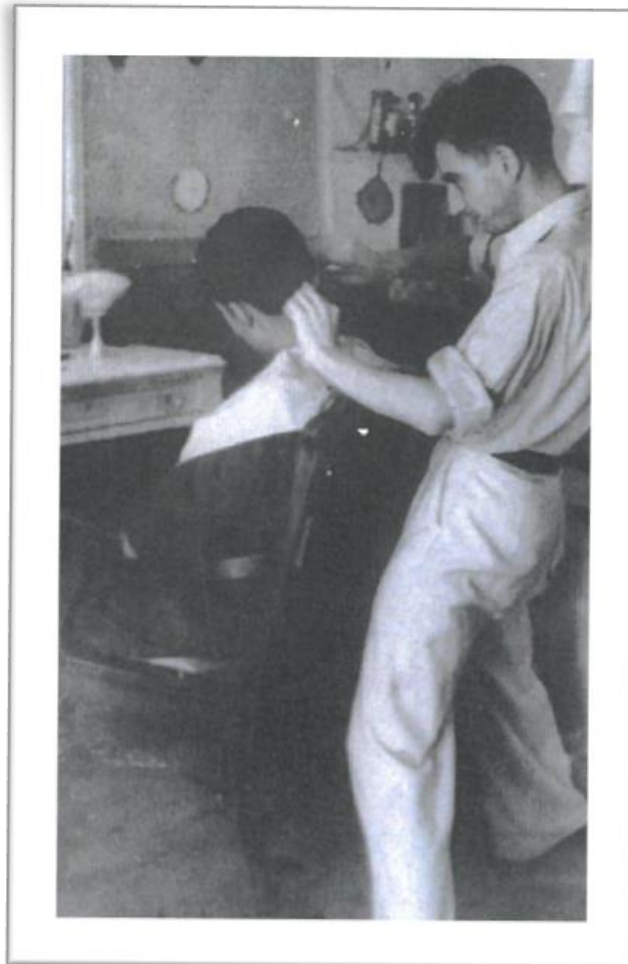
Η Ερνούλα κατόπιν αυτού πρόσταξε ... «παύση πυρός», βλέποντας το μάταιον της υποθέσεως!

– Αφόσον κι έχουμε ... επιστροφή, είναι σαν ν' αυτομουτζωνόμαστε, διευκρίνισε. Διακόψτε λοιπόν, προτού βρει κανένα κακό κι εμάς τις ίδιες στο φινάλε!

– Άχου λαχτάρα μου κι έχω κι ανύπαντρο κορίτσι, τσίριξε περίτρομη η Τερψιχόρη.

– Αμέτε τώρα, κυράδες μου στα σπιτικά σας, διέταξε η Ερνούλα. Νετάρησε το
σόου! Ζία διάβασέ τους το ... εξαποστελλάριον ...

Τ. Κυριτσόπουλος



Ο μπαρμπέρης της γειτονιάς μας Στέλιος Μασούτσος,
παράλληλα με το επάγγελμά του ασχολούταν με την
πρακτική ιατρική. Έκοβε βεντούζες, έκανε αφαίμαξη με
αβδέλλες και κλύσματα σε νοσούντες. Επίσης, ήταν
πολύ καλός θαλασσογράφος και πάντα υποδεχόταν
εμάς τα παιδιά με χαμόγελο.

Ας χαμογελά και τώρα από κει ψηλά, που
μας βλέπει.

Επίσκεψη – ξενάγηση στο Νομισματικό Μουσείο



Κείμενο - φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Το Σάββατο 15 Οκτωβρίου 2022, 21 μέλη και φίλοι του Συνδέσμου Συριανών πραγματοποίησαν επίσκεψη – ξενάγηση στο «Ιλίου Μέλαθρον», το ωραιότερο νεοκλασικό ιδιωτικό κτίριο, δημιούργημα του περίφημου Γερμανού αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ (Ernst Ziller), κατοικία του Γερμανού επιχειρηματία, αρχαιολόγου, ανασκαφέα της Τροίας, των Μυκηνών και της Τίρυνθας, Ερρίκου Σλήμαν (1822–1890). Από το 1999 το κτίριο στεγάζει το Νομισματικό Μουσείο (Ν.Μ.).

Η καλλιτεχνική και συλλεκτική αξία των νομισμάτων είχε γίνει αντιληπτή ήδη από την αρχαιότητα. Βασιλείς, αυτοκράτορες, μαϊκήνες όλων των εποχών, διατηρούσαν νομισματικές συλλογές. Ανάμεσά τους οι Πτολεμαίοι της Αιγύπτου, οι Ατταλίδες της Περγάμου, οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες Αύγουστος και Τραϊανός, κατά την Αναγέννηση: ο Πετράρχης, οι Μέδικοι της Φλωρεντίας, ο Μαξιμιλιανός Α' της Αυστρίας, κ.α. Για τους Έλληνες τα αρχαία ελληνικά και βυζαντινά νομίσματα είναι μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορικής υπόστασής τους. Στους προεπαναστατικούς χρόνους εύποροι Έλληνες της διασποράς (Ρωσίας, Ρουμανίας, Κωνσταντινούπολης, Αιγύπτου), αλλά και της Ηπείρου, Ιονίων Νήσων, δημιουργούσαν νομισματικές συλλογές, σε μια εποχή που το υπόδουλο Γένος προσπαθούσε να αντλήσει δύναμη από το ένδοξο παρελθόν του και έψαχνε να βρει την εθνική του ταυτότητα. Σημαντικές νομισματικές συλλογές είχαν και προσέφεραν στο Ν.Μ. οι Ζωσιμάδες από τον παγωμένο βορρά, ο γιατρός Τσιμάρας από τα Επτάνησα, ο λόγιος Μανούσος από την Τεργέστη, ο Ιωάννης Δημητρίου έμπορος της Αλεξάνδρειας, κάτοχος της μεγαλύτερης συλλογής Πτολεμαϊκών νομισμάτων, ο Αλέξανδρος Σούτζος, οι Λεωνίδας και Περικλής Ζαρίφης από την Κωνσταντινούπολη, η κόμισσα Λουΐζα Ριανκούρ που εξαγόρασε τη συλλογή του Ρώσου προξένου Τραϊάνσκι, ο πρεσβευτής Ιωάννης Κινδύνης, ο νομομαθής Ηπειρώτης Κωνσταντίνος Καραπάνος, ο ιδρυτής της Εμπορικής Τράπεζας Γρηγόριος Εμπεδοκλής, ο πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης, ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Δημοσθένης Τζιβανόπουλος, ο εκδότης Άδωνις Κύρου, ο καθηγητής Οφθαλμολογίας Πέτρος Πρωτονοτάριος, πρόσφυγες της Ανατολικής Ρωμυλίας, Ανατολικής Θράκης, Μοναστηρίου, Αγχιάλου. Νομισματικές συλλογές είχαν επίσης οι Τσίλλερ και Σλήμαν.

Η πρώτη νομισματική συλλογή περιλάμβανε μόλις 359 νομίσματα και φιλοξενήθηκε επί Καποδίστρια στο Ορφανοτροφείο της Αίγινας (1829). Το 1834 ιδρύεται ως θεσμός το Νομισματικό Μουσείο επί Όθωνα, στην Αθήνα και το 1843

τοποθετείται σε αίθουσα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Πολύ σημαντική υπήρξε η συμβολή του νομισματογνώμονα και πρώτου διευθυντή του Νομισματικού Μουσείου Αχιλλέα Ποστολάκκα. Καθώς περνάνε τα χρόνια το Ν.Μ. εμπλουτίζεται με νέες συλλογές και μεταφέρεται στη Σιναία Ακαδημία. Το 1940 οι θησαυροί του Νομισματικού Μουσείου μεταφέρονται στην Τράπεζα της Ελλάδος και μετά την απελευθέρωση στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, μέχρι που το 1999 το Νομισματικό Μουσείο απέκτησε τη δική του στέγη στο «Ιλίου Μέλαθρον». Περιλαμβάνει πάνω από 500.000 προσκείμενα (νομίσματα, μετάλλια, μολυβδόβουλα, σφραγιδόλιθους, σταθμιά, μικροαντικείμενα τέχνης, τάλαντα). Το Νομισματικό Μουσείο είναι το μοναδικό στα Βαλκάνια, ένα από τα ελάχιστα παγκοσμίως, με νομισματικές συλλογές, εφάμιλλες του Μουσείου Μπόντε στο Βερολίνο, της Αμερικανικής Νομισματικής Εταιρείας στην Νέα Υόρκη, του Βρετανικού Μουσείου, της Εθνικής Βιβλιοθήκης στο Παρίσι, του Ερμιτάζ στην Αγία Πετρούπολη. Διαθέτει βιβλιοθήκη (με 15.000 τόμους) και εργαστήριο για τη συντήρηση των εκθεμάτων του (όπου εξετάζονται τα νομίσματα με φασματοσκοπία, ηλεκτρονικό μικροσκόπιο, ακτίνες -Χ, καθαρίζονται με laser, νυστέρι, κ.α.).

Το «Ιλίου Μέλαθρον» κτίστηκε την περίοδο 1878-1880 και κόστισε συνολικά 439.650 δραχμές. Είναι εκλεκτικιστικό κτίσμα, δηλαδή μίγμα ρυθμών. Ο Ερνέστος Τσίλλερ προσάρμοσε στοιχεία της ιταλικής Αναγέννησης (στεγασμένοι εξώστες με τοξοστοιχίες ιωνικών κιόνων και τη παλλαδιανή διπλή μαρμάρινη κλίμακα), στο νεοκλασικό κτίριο, διασπώντας τη μονοτονία των επαναλαμβανόμενων ανοιγμάτων. Η εντολή του Σλήμαν προς τον Τσίλλερ ήταν η οικία να είναι ευρύχωρη και να έχει μεγαλοπρεπή μαρμάρινη σκάλα. Ο αρχιτεκτονικός ρυθμός δεν τον ενδιέφερε. Η οικία είναι διώροφη, περιβάλλεται από κήπο στις τρεις πλευρές και η πρόσοψή της βλέπει στην οδό Πανεπιστημίου (Ελευθερίου Βενιζέλου). Στο ισόγειο η τοιχοποιία είναι ισόδομη λαξευτή κυφωτή και οι παραστάδες των ανοιγμάτων φέρουν ιωνικά επίκρανα στον 1^ο όροφο και κορινθιακά στον 2^ο όροφο, στοιχεία που ο Τσίλλερ χρησιμοποίησε και στο Δημαρχείο της Ερμούπολης. Εικοσιτέσσερα πήλινα αγάλματα, αντίγραφα αρχαιοελληνικών αγαλμάτων στόλιζαν τη στέγη και τρία διακοσμούν τον κήπο. Το 1935 αφαιρέθηκαν από τη στέγη, διότι κάποιο έπεσε, και μεταφέρθηκαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Στο ισόγειο υπάρχουν οι βοηθητικοί χώροι (μαγειρείο, δωμάτια υπηρετών, αποθήκη, κεντρική εστία και η αίθουσα μουσείου τρωικών - μυκηναϊκών αρχαιοτήτων. Στο υπόγειο υπήρχε η κάβα κρασιών και το πηγάδι. Παλλαδιανή διπλή σκάλα στη ΒΔ πλευρά ανεβάζει τους επισκέπτες από το επίπεδο του κήπου στον 1^ο όροφο, όπου υπάρχουν οι χώροι υποδοχής των επισκεπτών (προθάλαμος, αίθουσα χορού - δεξιώσεων, φιλολογικό σαλόνι, ξενώνας, τραπεζαρία) όπου έλαβαν χώρα πολλές χοροεσπερίδες, λογοτεχνικές βραδιές και περάσαν όλες οι προσωπικότητες της εποχής. Από τον 1^ο στον 2^ο όροφο οδηγεί σκάλα, με ζεύγος ραδινών ιωνικών κιόνων. Στον 2^ο όροφο υπάρχουν τα ιδιωτικά δωμάτια της οικογενείας, τα υπνοδωμάτια του ζεύγους, του Αγαμέμνονα και της Ανδρομάχης, το θερινό και χειμερινό γραφείο του Σλήμαν, η βιβλιοθήκη (με τις τιμητικές διακρίσεις, το θησαυροφυλάκιο και τη νομισματική συλλογή του Σλήμαν). Τις τοιχογραφίες πομπηϊανού στυλ και οροφोगραφίες, φιλοτέχνησε ο Σλοβένος ζωγράφος Γιούρι Σούμπιτς, ενώ τα ψηφιδωτά των δαπέδων, με τροχούς δεξιόστροφους, αριστερόστροφους, διακοσμητικά σχέδια και ευρήματα των ανασκαφών, έφτιαξαν δύο οικογένειες Ιταλών ψηφοθετών από το Λιβόρνο. Στην οροφή της κεντρικής αίθουσας δεξιώσεων - χορού, η οποία αποπνέει ατμόσφαιρα Βιέννης, απεικονίζονται ερωτιδείς που μελετάνε τα ομηρικά έπη, συμμετέχουν στην ανασκαφή της

Τροίας και θαυμάζουν τα ευρήματα. Στους τοίχους του σπιτιού είναι γραμμένα αποσπάσματα από τους: Όμηρο, Ησίοδο, Πίνδαρο, Λουκιανό. Στην οικία είναι συγκεντρωμένες όλες οι καινοτομίες του Τσίλλερ, κεντρικός εξαερισμός με αεροφόρο δεξαμενή στη στέγη και αεραγωγούς (πίσω από τη γύψινη διάτρητη ζωφόρο με άκανθες στις οροφές), κεντρική θέρμανση με υποδαπέδιους αεραγωγούς που τροφοδοτούνταν με ζεστό αέρα από την κεντρική εστία στο ισόγειο και τα μαρμάρινα τζάκια - με μεταλλικό εσωτερικό - στους ορόφους και αργότερα με φωταέριο, σιδηροδοκούς και ημιθόλια στις οροφές, τα «συσπαστά ή αθηναϊκά καταβλήματα» (ρολλά) στα παράθυρα, πυρασφάλεια (μόνο οι θύρες και τα παράθυρα είναι ξύλινα).

Ο Ερρίκος Σλήμαν γεννήθηκε το 1822 στο χωριό Νοϊμπούκοφ του Μέκλεμπουργκ και ο πατέρας του ήταν ευαγγελιστής ιερέας. Είχε έξι αδέρφια. Μικρός όταν διάβαζε τα ομηρικά έπη, οραματιζόταν την ανακάλυψη της Τροίας. Πέρασε δύσκολα παιδικά χρόνια. Μαθήτευσε αρχικά σε τεχνική και κατόπιν σε εμπορική σχολή. Εργάστηκε στο Άμστερνταμ (1842-1846) και το 1846 πήγε στην Αγία Πετρούπολη ως εμπορικός αντιπρόσωπος, όπου απέκτησε περιουσία, την οποία αύξησε χάρις στην τόλμη του κατά τον Κριμαϊκό Πόλεμο και τον Αμερικανικό Εμφύλιο. Το 1850 πήγε στις ΗΠΑ, ίδρυσε τραπεζική επιχείρηση και παντρεύτηκε μια Ρωσίδα, αδελφή φίλων του. Αυτοδίδακτος έμαθε αγγλικά, γαλλικά, ολλανδικά, ισπανικά, ρωσικά. Γύρισε όλο τον κόσμο (Ευρώπη, Βόρεια Αφρική, Εγγύς και Άπω Ανατολή). Σπούδασε αρχαιολογία στο Παρίσι και έκανε διδακτορική διατριβή στο Rostock (1866-1869). Το 1868 έφθασε στην Ελλάδα και γνώρισε τον Τσίλλερ. Από το 1863 είχε εγκαταλείψει το εμπόριο. Το 1869 σε ηλικία 45 ετών παντρεύτηκε τη Σοφία Εγκαστρωμένου - Καστριώτη (που ήταν 17 ετών), κόρη Αθηναίου εμπόρου. Έκαναν δύο παιδιά, την Ανδρομάχη και τον Αγαμέμνονα. Εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα το 1870. Ο Τσίλλερ για λογαριασμό του έκτισε το «Ιλίου Μέλαθρον» (1878-1880). Ο Σλήμαν έκανε ανασκαφές στην Τροία (1871-1873, 1878-1879, 1882-1883, 1890), στις Μυκήνες (1876), στον Ορχομενό (1880-1881) και στην Τίρυνθα. Στην Τροία, στο λόφο Χισαρλίκ, αποκάλυψε εννέα αλληπάλληλες πόλεις, κτισμένες η μία πάνω στα ερείπια της προηγούμενης. Η στρωματογραφική ανασκαφή και χρονολόγηση βάσει της κεραμικής, εκείνη την εποχή χρησιμοποιείται για πρώτη φορά. Όμως ο πεισματάρης και ιδιόρρυθμος Σλήμαν βιαζόταν. Έκανε μια βαθιά τομή βάθους 17 μ. και μήκους 40 μ., για να φθάσει άμεσα στην Ομηρική Τροία, που κατά τη γνώμη του ήταν στο κατώτερο μέρος του λόφου. Βρήκε χρυσά αντικείμενα, κοσμήματα κάποιου ηγεμόνα, που ονομάζει «Θησαυρό του Πριάμου». Αυτά προέρχονται όμως από την Τροία IIg (2.600-2.300 π.Χ.), που είναι κατά 1.000 χρόνια παλαιότερη από την ομηρική Τροία. Η Ομηρική Τροία κατά τους Αμερικανούς ανασκαφείς και τον Μπλέγκεν (1934), είναι η Τροία VIIa (1275-1100 π.Χ.) που φέρει εμφανή σημεία καταστροφής από μεγάλη πυρκαγιά. Ο Σλήμαν χρησιμοποίησε 120-150 εργάτες. Συνέλεξε 8.833 αντικείμενα, τα οποία έφερε κρυφά στην Ελλάδα και αργότερα αποζημίωσε με ένα χρηματικό ποσό το Τουρκικό κράτος. Είχε δημιουργήσει έκθεση με τα ευρήματα στο σπίτι του. Μετά την άρνηση του ελληνικού κράτους να αποδεχτεί τα ευρήματα της Τροίας, ο Σλήμαν τα δώρισε στη Γερμανία και μεταφέρθηκαν στο Βερολίνο (1881). Στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου χάθηκαν και τα παρουσίασαν οι Ρώσοι στο Μουσείο Πούσκιν στη Μόσχα, μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου. Ο Σλήμαν ενώ αρχικά λοιδορήθηκε για τις ανορθόδοξες μεθόδους του, τελικά χαρακτηρίστηκε ως ο «πατέρας της μυκηναϊκής αρχαιολογίας» και έτυχε διεθνούς καταξίωσης.

Δεν πρόλαβε να χαρεί για πολύ την πολυτελή κατοικία του και τη δόξα. Πέθανε στη Νάπολη το 1890. Μέρος του «Ιλίου Μέλαθρον» χρησίμευε μετέπειτα ως πολιτικό γραφείο του Ελευθέριου Βενιζέλου, που διατηρούσε φιλία με τη Σοφία Σλήμαν και έμενε στη διπλανή οικία Ζωγράφου. Η Σοφία Σλήμαν πούλησε το «Ιλίου Μέλαθρον» στο ελληνικό κράτος (1926), προς 27.000.000 δρχ. (προερχόμενα από το Κληροδότημα Αλεξ. Σούτζου). Στο κτίριο στεγάστηκε αρχικά το Συμβούλιο Επικρατείας (1929–1934), κατόπιν ο Άρειος Πάγος (1934–1981), το Εφετείο (1981–1983) και από το 1999 το Νομισματικό Μουσείο. Η αποκατάσταση του κτιρίου συνεχίστηκε έως το 2007, οπότε και ολοκληρώθηκε η έκθεση στον 2^ο όροφο.

Αρχιτέκτονας του «Ιλίου Μέλαθρον» και πεντακοσίων περίπου κτιρίων της νεοκλασικής Αθήνας και άλλων πόλεων του 19^{ου} αιώνα (Ερμούπολης, Αιγίου, Πύργου, Πάτρας, κ.α.) ήταν ο Ερνέστος Τσίλλερ (1837 Σαξωνία – 1923 Αθήνα). Γιος εργολάβου με εννέα αδέρφια, σπούδασε αρχιτεκτονική στη Βασιλική Σχολή Οικοδομικών Κατασκευών της Δρέσδης (1855–1858) και στη Σχολή Καλών Τεχνών της Βιέννης (1864–1868), καθώς και ζωγραφική. Εργάστηκε στο αρχιτεκτονικό γραφείο του Θεόφιλου Χάνσεν στη Βιέννη, επίβλεψε για λογαριασμό του τις εργασίες ανέγερσης της Σιναίας Ακαδημίας στην Αθήνα, κατέλαβε την έδρα αρχιτεκτονικής του Σχολείου των Τεχνών (Πολυτεχνείου) από το 1872 έως το 1883. Ήταν προσωπικός φίλος του βασιλιά Γεωργίου Α'. Διορίστηκε στη Διεύθυνση Δημοσίων Έργων από το Χαρίλαο Τρικούπη (1884–1892). Παντρεύτηκε τη Σοφία Δούδου (κόρη Κοζανίτη εμπόρου στη Βιέννη) το 1876. Συνεταιρίστηκε με δύο συμπατριώτες του και κατέληξε στην πτώχευση το 1911. Το 1912 πωλήθηκε σε πλειστηριασμό η κατοικία του, μετέπειτα Οικία Δ. Λοβέρδου (σήμερα Μουσείο Δ. Λοβέρδου, παράρτημα του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου), στην οδό Μαυρομιχάλη 6. Πέθανε στην Αθήνα το 1923.

Η ιστορία του νομίσματος είναι πολύ παλιά και σαγηνευτική. Στη νεολιθική εποχή το εμπόριο διεξαγόταν με ανταλλαγές προϊόντων (αντιπραγματισμός), κυρίως ζώων. Οι πλούσιοι είχαν πολλά κεφάλια (capta) ζώων, εξ ου και προέκυψε το κεφάλαιο (capital). Την 3^η χιλιετία τα μέταλλα αντικαθιστούν σιγά-σιγά την ανταλλαγή προϊόντων. Είναι πιο εύχρηστα μπορούν να μεταφερθούν πιο εύκολα και σε μεγάλες αποστάσεις. Δημιουργούνται άμορφες μάζες μετάλλων ή κομμάτια συγκεκριμένου σχήματος και βάρους (πλάκες, βώλοι, σφαίρες), τάλαντα από χαλκό σε σχήμα δοράς βοδιού, βάρους περίπου 26,196 κιλών, δακτυλίδια, τρίποδες, όπλα, χύτρες, οβελοί (σούβλες), πελέκεις, κ.α. Στην Εγγύς Ανατολή (Αίγυπτο, Μεσοποταμία) χρησιμοποιείται ο χρυσός και ο άργυρος. Στην Ιταλία και Κύπρο χρησιμοποιείται ο χαλκός και ο ορείχαλκος. Δημιουργείται η ανάγκη το κομμάτι του μετάλλου να είναι ζυγισμένο, σφραγισμένο από τις αρχές, ως εγγύηση ποιότητας – ποσότητας και κυριότητας. Το δεύτερο μισό του 7^{ου} αιώνα π.Χ. (650 π.Χ.) δημιουργείται ο νόμος (νόμισμα), δηλαδή κερματόμορφο τεμάχιο μετάλλου ζυγισμένου και σφραγισμένου, στη Λυδία και Ιωνία (Έφεσο, Σάμο). Τα νομίσματα γίνονται κτήμα των πολλών και όχι μόνο των πλουσίων. Ευνοούν την ανάπτυξη του εμπορίου. Σύντομα η χρήση των νομισμάτων μεταλαμπαδεύτηκε στην Αίγινα (670 π.Χ.) με τη θαλάσσια χελώνα (στον εμπροσθότυπο) - κοιλόκυρτο τετράγωνο (στον οπισθότυπο) του αιγινήτικου στατήρα (δίδραχμου), στην Κόρινθο με τον Πήγασο – Αθηνά στο κορινθιακό δίδραχμο, στην Αθήνα με την Αθηνά - γλαύκα, στην ασημένια αθηναϊκή δραχμή. Οι παλιές σιδερένιες ράβδοι (σούβλες), που ονομάζονταν οβελοί ή οβολοί, είχαν τη μικρότερη αξία. Έξι οβολοί, όσους δηλαδή μπορούσε να πιάσει η παλάμη, αποτελούσαν τη δραχμή (δράττω = αδράχνω, κρατώ στο χέρι, δράξ = παλάμη). Τη μεγαλύτερη αξία είχε το χάλκινο τάλαντο που

ισοδυναμούσε με 60 μνες ή 6.000 δραχμές. Μία μνα ισοδυναμούσε με 100 αθηναϊκές δραχμές ή 70 αιγινήτικους ή 150 κορινθιακούς στατήρες. Κάθε πόλη είχε το δικό της μετρικό σύστημα. Μία δραχμή ισοδυναμεί με 6 οβολούς και κάθε οβολός με 8 χαλκούς. Στα πρώτα πενήντα χρόνια από την εφεύρεση του νομίσματος χρησιμοποιήθηκε στην Ιωνία – Λυδία το ήλεκτρον (κράμα χρυσού – αργύρου, από τις όχθες των χρυσοφόρων ποταμών Πακτωλού και Έρμου. Χρυσά και αργυρά νομίσματα έκοψε ο βασιλιάς της Λυδίας Κροίσος. Γνωστός ο μύθος του βασιλιά Μίδα, που ότι άγγιζε γινόταν χρυσό. Στις αρχές του 6^{ου} αιώνα κάθε ιωνική πόλη έχει το σύμβολό της. Η Φώκαια τη φώκια (λαλούν σύμβολο), η Κύζικος το ψάρι θίννο, η Λυδία το λιοντάρι. Στην αρχή μόνο οι Έλληνες έκοψαν νομίσματα. Οι Ετρούσκοι όχι. Οι Πέρσες έκοψαν αρχικά νομίσματα σε σατραπείες που συνόρευαν με τους Έλληνες. Οι Ρωμαίοι έκοψαν νομίσματα πολύ αργότερα, το 300 π.Χ. Οι Ινδοί έκοψαν νομίσματα μετά τις επαφές με Πάρθους Ελληνιστές ηγεμόνες. Η Κίνα χαρακτηρίζεται από εσωστρέφεια. Έκοψε αργότερα τα πρώτα χαρτονομίσματα. Οι περισσότερες ελληνικές πόλεις έκοψαν νομίσματα από άργυρο και χαλκό. Ανάλογα με τη μέθοδο κατασκευής τα νομίσματα χαρακτηρίζονται παιστά, δηλαδή κτυπητά (σχεδόν όλα) και χυτά, έχουν προκύψει από μήτρες (ελάχιστα). Ανάλογα με το σχήμα τους, μπορεί να είναι πεπλατυσμένα, κοιλόκυρτα, τετράγωνα, ελασματόμορφα, δελφινόσχημα, serrati (οδοντωτά), επισημασμένα, *damnatio memoriae* (δηλαδή διορθωμένα μετά την κοπή τους, για να πέσει στη λήθη ανεπιθύμητο πρόσωπο της εξουσίας). Νομισματοκοπείο βρέθηκε στην Αρχαία Αγορά, πίσω από το ναό των Αγ. Αποστόλων του Σολάκη. Υπήρχε κάμινος για την τήξη μετάλλων. Το λιωμένο μέταλλο διοχετευόταν σε ημισφαιρικά δοχεία με κοιλότητες, για παρασκευή απαίστων νομισμάτων. Με λαβίδα το κάθε τεμάχιο τοποθετείται ανάμεσα σε δύο μήτρες και χτυπιέται – σφυρηλατείται, γίνεται δηλαδή παιστό. Αρκεί ολιγάριθμο προσωπικό για την κατασκευή νομισμάτων.

Θησαυρός ονομάζεται ένα σύνολο πολλών νομισμάτων τοποθετημένων συνήθως σε κάποιο αγγείο ή πουγκί. Κάποιοι θησαυροί ήταν εγκαταλειμμένοι, άλλοι ήταν αναθήματα ναών, τυχαίες απώλειες (π.χ. απώλεια πουγκιού ταξιδιώτη ή ναυάγιο), αποκρύψεις έκτακτης ανάγκης (π.χ. λόγω πολέμου), αποταμιεύσεις για μελλοντική εξασφάλιση. Στην Ελλάδα έχουν εντοπιστεί 670 θησαυροί που έχουν αποφέρει 190.000 νομίσματα. Γνωστότεροι θησαυροί είναι από το Ερέχθειο Ακρόπολης (479–478 π.Χ.), Μύρινα Καρδίτσας (5^{ος} αι. π.Χ.), Μούλκι Σικυώνος (4^{ος} αι. π.Χ.), Πλατανιά Δράμας (1^{ος} αι. π.Χ.). Το 89 π.Χ. ο Μιθριδάτης Α΄ βασιλιάς του Πόντου, με πειρατές ερήμωσε τη Δήλο. Σε διώροφο κτίριο, όπου στο ισόγειο λειτουργούσε ταβέρνα (με κύλικες, εξ ου και κυλικείο) και στον 1^ο όροφο οίκος ανοχής, στον δεύτερο βρέθηκε πουγκί με νομίσματα που έδιναν ναυτικοί από πόλεις της Ανατολικής Μεσογείου. Σε θησαυρό που εντοπίστηκε στη Μακεδονία, γυναίκα είχε κρύψει νομίσματα, τάσι χαμάμ, κουτάλια, κοσμήματα, δίνοντας μια εικόνα των ανταλλάξιμων αντικειμένων αξίας, την εποχή της Τουρκοκρατίας.

Κάποιες φορές κυκλοφορούσαν παραχαραγμένα νομίσματα. Η ποινή για τους παραχαράκτες ήταν αυστηρότατη. Ωστόσο σε καιρό οικονομικής δυσπραγίας ακόμη και επίσημες αρχές κατέληγαν στην κιβδηλοποίηση των νομισμάτων τους, όπως ο τύραννος της Σάμου Πολυκράτης μετά το 524 π.Χ. έκοψε κίβδηλα νομίσματα και κατάφερε να εξαγοράσει το σπαρτιατικό στρατό που πολιορκούσε την πόλη του.

Καινοφανής ειδικότητα, συνυφασμένη με τη διακίνηση του χρήματος, είναι αυτή του τραπεζίτη. Στον πάγκο του (τράπεζα), είχε ένα ζυγό για τους

υπολογισμούς, λογιστικά βιβλία (ρολό παπύρου, γραφίδα, μελάνι, ξύλινη πλάκα καλυμμένη με κερί για τους πρόχειρους υπολογισμούς, ένα λίθο για τη δοκιμή των μετάλλων («λυδία λίθος»), κιβώτια με νομίσματα διαφόρων πόλεων. Δεχόταν καταθέσεις και απέδιδε τόκο. Στα δάνεια ο τόκος ήταν τριπλάσιος από αυτό των καταθέσεων. Κάποια ιερά είχαν τράπεζες (ιερές τράπεζες) και έδιναν δάνεια. Υπήρχαν ιδιωτικές τράπεζες και δημόσιες (πόλεων – κρατών), στον ελληνικό και ρωμαϊκό κόσμο, πρόδρομοι του τραπεζικού συστήματος που οργανώθηκε και εξελίχθηκε στον ύστερο Μεσαίωνα και τη νεότερη εποχή με τις τράπεζες των εμπορικών κοινωνιών της Βενετίας, της Γένοβας και της Ολλανδίας.

Στον 1^ο όροφο η έκθεση του Ν.Μ. ξετυλίγει την ιστορία των Σλήμαν και Τσίλλερ και του αρχαίου ελληνικού νομίσματος. Στον 2^ο όροφο οι επισκέπτες μαθαίνουν για την ιστορία του νομίσματος από τη ρωμαϊκή έως τη σύγχρονη εποχή. Σημαντικές είναι οι βυζαντινές – μεσαιωνικές συλλογές (6^{ος} αι. – 15^{ος} αι.). Από τον 15^ο αιώνα έως τον 20^ο αιώνα, χρονολογούνται οι κοπές των κρατών του νεότερου και σύγχρονου κόσμου.

Η νομισματοκοπία των Αθηνών την πρώτη περίοδο 560–530 π.Χ., περιλαμβάνει αμφορέα, γλαύκα, κεφαλή βοδιού, αστράγαλο, τροχό, γοργόνειο, κ.α. Τα διδραχμα και οι υποδιαίρέσεις τους καθώς και τα τετράδραχμα, εποχής Πεισιστράτου 530–520 π.Χ., απεικονίζουν γοργόνειο, κεφαλή βοδιού, λέοντα. Στα τετράδραχμα της περιόδου 510 π.Χ. – 480 π.Χ. καθιερώνεται η απεικόνιση της κεφαλής Παρθένου Αθηνάς στον εμπροσθότυπο και το ιερό της πτηνό, σύμβολο της σοφίας, η γλαύκα στον οπισθότυπο. Στην περίοδο 479–404 π.Χ. προστίθεται κλαδί ελιάς στο κράνος της Αθηνάς. Το 467 π.Χ. με τη νίκη του Κίμωνα στον Ευρυμέδοντα ποταμό κόβονται τα αθηναϊκά τετράδραχμα. Ένα και μοναδικό αθηναϊκό τετράδραχμο διαθέτει η νομισματική συλλογή του Ν.Μ., που προσέφερε ανώνυμος δωρητής το 1999. Τα ορυχεία αργύρου του Λαυρίου, έχουν τροφοδοτήσει τη νομισματοκοπία των Αθηνών κατά τους Μηδικούς Πολέμους (χάρης σε αυτά δημιουργήθηκε ο αθηναϊκός στόλος που έδωσε τη νίκη στη Σαλαμίνα και έδιωξε την Περσική τυραννία από την Ευρώπη). Μετά την αποτυχία της Σικελικής Εκστρατείας είχαν πλέον εξαντληθεί και οι Αθηναίοι αναγκάστηκαν να κόψουν τετράδραχμα επάργυρα με χάλκινο πυρήνα (τα «πονηρά χαλκία», όπως τα ονομάζει ο Αριστοφάνης). Γνωστή η φράση: «Χάλκευσε την αλήθεια». Το θέμα της Αθηνάς και της γλαύκας συνεχίστηκε στην Αθηναϊκή νομισματοκοπία έως τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Τα νομίσματα των ελληνικών πόλεων δεν είχαν μόνο χρηστική αλλά και καλλιτεχνική αξία. Ωραιότερο νόμισμα θεωρείται το δεκάδραχμο των Συρακουσών με τη νύμφη Αρέθουσα στον εμπροσθότυπο και τη Νίκη να οδηγεί τέθριππο στον οπισθότυπο. Το αντέγραψε η Λάρισα. Οι αμφικτιονίες, τα κοινά και οι συμπολιτείες (Αχαϊκή, Αιτωλική) έκοψαν δικά τους νομίσματα.

Ο Μέγας Αλέξανδρος υιοθετεί τον αθηναϊκό νομισματικό κανόνα για τις αργυρές εκδόσεις (τετράδραχμα, δραχμές), χρησιμοποιώντας την κεφαλή του Ηρακλέους, γενάρχη των Μακεδόνων στον εμπροσθότυπο και τον Δία στον οπισθότυπο, καθιερώνοντας διεθνώς τα μακεδονικά νομίσματα. Τριάντα ένα νομισματοκοπεία από τις Αίγες έως τη Βαβυλώνα λειτουργούν στην απέραντη αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου. Μετά τη μάχη στα Γαυγάμηλα (331 π.Χ.) ο Αλέξανδρος θεωρείται πλέον όχι απόγονος θεών, αλλά θεός ο ίδιος. Στο νομισματοκοπείο της Αλεξάνδρειας το 325 π.Χ. κόπηκαν τα νομίσματα όπου ο Ηρακλής αντικαθίσταται από το κεφάλι του (εκλιπόντος το 323 π.Χ.) Αλεξάνδρου που φορά τη λεοντή του Ηρακλή. Τα πορτραίτο του ηγεμόνα καθιερώνεται στα

νομίσματα και συνδέεται με την τάση θεοποίησης των ηγεμόνων, που βασιζόταν στην παράδοση των λαών της Ανατολής.

Το νομισματικό σύστημα της Ρώμης εξελίσσεται από τον 3^ο αι. π.Χ. έως τον 5^ο αι. μ.Χ. με τα χρυσά (aurei) και ασημένια νομίσματα (δηνάρια), σταδιακά στα πρώτα να μειώνεται το βάρος και στα δεύτερα η περιεκτικότητα σε άργυρο. Στις ανατολικές επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας συνεχίζεται η κοπή τοπικών χάλκινων νομισμάτων για τις τοπικές ανάγκες, μέχρι τα τέλη του 3ου αι. μ.Χ. ταυτόχρονα με τα ρωμαϊκά νομίσματα, τα χρυσά aurei και τα ασημένια δηνάρια. Για τις σοβαρές συναλλαγές χρησιμοποιούνταν το αργυρό ρωμαϊκό δηνάριο, αλλά και χρυσοί μακεδονικοί στατήρες, αργυρά τετράδραχμα Ασίας και Αθηνών. Στις αρχές του 4ου αι. μ.Χ. η Τετραρχία καταργεί την πολυμορφία και επιβάλλει τη λειτουργία των περιφερειακών νομισματοκοπειών υπό τον έλεγχο της κεντρικής εξουσίας. Το ρωμαϊκό νομισματικό σύστημα στηρίζεται στη λίβρα, μονάδα μέτρησης βάρους, περίπου 324 γρ.

Επί Μεγάλου Κωνσταντίνου χρησιμοποιούνταν ο σόλιδος (solidus), ίσος προς 1/72 λίτρας χρυσού ή βάρους 4,54 γρ.. Οι υποδιαίρεσεις του σόλιδου ήταν 12 μιλιαρήσια (αργυρά,) 24 κεράτια (αργυρά) και 288 φύλλεις (χάλκινα). Οι φύλλεις υποδιαιρούνταν σε νούμια. Η μετάβαση από το ρωμαϊκό στο βυζαντινό νόμισμα, πραγματοποιείται με τη μεταρρύθμιση του αυτοκράτορα Αναστασίου Α' το 491, με την αντικατάσταση των δύσχρηστων nummi minimi από την φύλλι.

Το χρυσό κοιλόκυρτο υπέρπυρο των 20,5 καρατίων του Αλέξιου Α' Κομνηνού (1081–1118), αποκατέστησε σε κάποιο βαθμό την αξία των παλιότερων χρυσών νομισμάτων που η αξία τους έφθινε (963–1081) και είχε φθάσει σε κάποια εποχή τα 9 καράτια! Ένα υπέρπυρο ισοδυναμούσε με 3 τραχέα από ήλεκτρο, με 48 άσπρα τραχέα και 864 τεταρτηρά. Τα σημαντικότερα βυζαντινά νομισματοκοπεία ήταν αυτά της Κωνσταντινούπολης, της Ραβέννας, των Συρακουσών, της Θεσσαλονίκης, της Χερσώνας, της Κυζίκου, της Αντιόχειας, της Νικομήδειας, της Αλεξάνδρειας και της Κύπρου.

Μετά την άλωση της Πόλης από τους σταυροφόρους το 1204, εμφανίζονται στην Ελλάδα και την Ανατολή τα ευρωπαϊκά νομίσματα. Τα φραγκικά κρατίδια του ελλαδικού χώρου κόβουν χαλκάργυρα δηνάρια τορνήσια ή τορνέζια (deniers tournois) και χαλκούς οβολούς, ακολουθώντας δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα. Από τα τορνέζια προκύπτει το συριανό επώνυμο Τορναζάκης. Στον Ελλαδικό χώρο παράλληλα κυκλοφορούσαν ενετικά και σερβικά grossi, όπως αποκαλύπτουν «μεικτοί» θησαυροί. Η βυζαντινή αυτοκρατορία φθάνει στην τελευταία αγωνιώδη περίοδο της. Οι παραστάσεις του αυτοκράτορα και των οικείων του στον εμπροσθότυπο και του Χριστού στον οπισθότυπο, αντικαθίστανται από τον αυτοκράτορα μπροστά στο Χριστό ή την Παναγία να προσεύχεται στην Κωνσταντινούπολη.

Οι βυζαντινοί αυτοκράτορες, αξιωματούχοι, πολίτες εγγράμματοι ή μη, χρησιμοποιούν μολύβδινες βούλλες (μολυβδόβουλα) για να ασφαλίσουν επιστολές τους, να βεβαιώσουν τη γνησιότητα ανοικτών εγγράφων και να σφραγίσουν δέματα. Οι βούλλες είναι μαλακοί μολύβδινοι δίσκοι που σφραγίζονται από μια τανάλια, με εγχάρακτες επιγραφές και παραστάσεις (βουλλωτήριο). Η βυζαντινή μονάδα βάρους ακολουθεί το ρωμαϊκό δωδεκαδικό σύστημα βάρους και είναι η λίτρα (λίβρα), που περιλαμβάνει 12 ουγγιές ή 72 σόλιδους (χρυσά νομίσματα) ή 240 ασημένια νομίσματα, βάρους 319 – 327, 45 γρ., ανάλογα με την περίοδο. Ένα χρυσό νόμισμα έχει βάρος 4,55 γρ. Η πλάστιγγα, ο ζυγός με τους δύο δίσκους χρησιμοποιείται ήδη από τους αρχαίους

Έλληνες. Είναι πιο ακριβής, αλλά αργός τρόπος, χρησιμοποιείται για μικρά βάρη και νομίσματα.

Η μετάβαση από το ρωμαϊκό στο μεσαιωνικό ευρωπαϊκό νόμισμα σηματοδοτείται από τη γένεση της νομισματοκοπίας των Λαών των Μεγάλων Επιδρομών (Βησιγόθων, Οστρογόθων, Μεροβίγγειων Φράγκων, Βανδάλων, Λογγοβάρδων, κ.α.), η οποία ακολουθεί αρχικά υστερορωμαϊκά και βυζαντινά πρότυπα. Στη μεσαιωνική Ανατολή μετά τους Πέρσες Σασανίδες, από τον 7^ο αι. οι Άραβες του Χαλιφάτου και διαφόρων κρατιδίων, η Αρμενία, η Γεωργία, τα σταυροφορικά κράτη κ.α., κόβουν νομίσματα, κάποιοι ακολουθώντας ελληνιστικά ή υστερορωμαϊκά πρότυπα. Τα αραβικά νομίσματα (dirham, fals) σύντομα γίνονται ανεικονικά.

Στη δυτική μεσαιωνική Ευρώπη βασική μονάδα βάρους είναι η λίβρα ή λίτρα ή round, συνεχιστής της ρωμαϊκής λίβρας, το βάρος της οποίας προσδιορίζεται διαφορετικά σε κάθε σύστημα και ανάλογα με τη χρονική περίοδο. Επικρατέστερο σύστημα για τη ζύγιση πολυτίμων μετάλλων και νομισμάτων είναι το Troyes, από την ομώνυμη πόλη της Γαλλίας. Μία λίτρα ή λίβρα ή round, έχει 12 ουγγιές, ισοδυναμεί με 240 αργυρά νομίσματα (έκαστον βάρους 1,55 γρ.) ή 5.760 σιτόκοκκα βάρους 373,24 γρ. Τα αραβικά σταθμιά της Ανατολικής Μεσογείου ακολουθούν το βυζαντινό πρότυπο, όπου μία λίτρα (Rati), περιλαμβάνει 12 ουγγιές (Uqiya) ή 72 δηνάρια (αργυρά νομίσματα) ή 1.728 κεράτια (Qirat), δηλαδή χαρουπόσπορους, συνολικού βάρους 324 γρ. Από το βυζαντινό κεράτιο (που αναφέρεται στους σπόρους του ξυλοκέρατου ή χαρουπιού) προέκυψε το καράτι, μονάδα μέτρησης της μάζας (βάρους) πολύτιμων λίθων και μετάλλων, αλλά και της καθαρότητας του χρυσού. Προέρχεται από τους χαρουπόσπορους, που έχουν σταθερή μορφή και βάρος 0,2 γρ., ανεξαρτήτως συνθηκών και χρησιμοποιούσαν στις συναλλαγές τους ως σταθμιά Ενετοί, Άραβες και Ινδοί.

Η μετάβαση της Ευρώπης από το Μεσαίωνα στους νεώτερους χρόνους, σηματοδοτείται από την έκδοση των ταλήρων (τάλερ), αργυρών νομισμάτων μεγάλου μεγέθους και βάρους 25–30 γρ. Οι ευρωπαϊκές αποικίες σε όλο τον κόσμο ακολουθούν το ευρωπαϊκό νομισματικό μοντέλο.

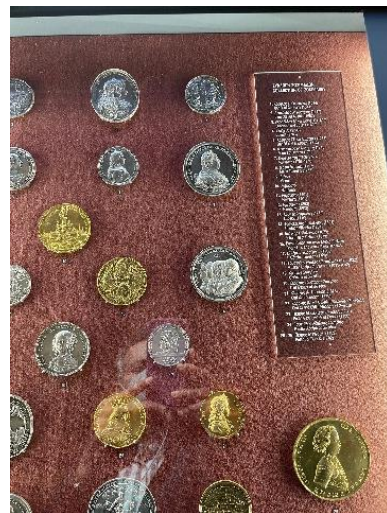
Τα ισχυρά διεθνή νομίσματα ανάλογα με τη χρονική περίοδο ήταν το αργυρό αθηναϊκό δεκάδραχμο, το ελληνιστικό τετράδραχμο, το αργυρό δηνάριο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ο χρυσός σόλιδος του Μ. Κωνσταντίνου, το χρυσό βενετσιάνικο δουκάτο ή τσεκίни (παρέμεινε αμετάβλητο για 500 χρόνια), το αυστριακό τάληρο ή ρεγγίνα, το ισπανικό τάληρο ή δίστηλο ή ρεάλ, η αγγλική λίρα, το αμερικανικό δολάριο. Ένας εύπορος του ελλαδικού χώρου τον 18^ο-19^ο αιώνα, μπορούσε να έχει αποταμιεύσεις π.χ. σε τσεκίγια, ρεγγίνες και δίστηλα ταυτοχρόνως.

Στο Νομισματικό Μουσείο φιλοξενείται η επετειακή έκθεση «1821 Μετάλλια του Αγώνα», με κεντρικό έκθεμα 12 χρυσά, αργυρά και χάλκινα μετάλλια, με ήρωες και πρωταγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης, δημιουργίες του επίσημου χαρακτήρα του ελληνικού νομισματοκοπείου επί Όθωνα Conrad Lange, που δόθηκαν ως αριστεία ή ηθική ανταμοιβή σε προσωπικότητες του Αγώνα Ανεξαρτησίας. Τα μετάλλια αυτά έρχονται σε εικαστικό διάλογο με έργα 17 σύγχρονων Ελλήνων καλλιτεχνών. Στην Έκθεση παρουσιάζονται επίσης, η νομισματοκοπία της Επτανήσου Πολιτείας και του Ιονικού κράτους επί Βρετανικής κυριαρχίας (1815–1854), η νομισματοκοπία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, επί του πρώτου κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια (1828–

1831), δηλαδή τα νομίσματα και χαρτονομίσματα των «φοινίκων», χαλύβδινες μήτρες του πρώτου νομισματοκοπείου της Αίγινας και οι σφραγίδες του πρώτου κυβερνήτη της χώρας.

Βιβλιογραφία

- *Τροία, Ανασκαφές και ευρήματα του Ερρίκου Σλήμαν, Αθήνα Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1985, Ι. Ασλάνης, G. Saherwala, H. Kyrieleis, M. Οικονομίδου, Μ. Κρίτου Γαλάνη*
- *Γιοχάλας Θανάσης, Καφετζάκη Τόνια, Αθήνα, Ιχνηλατώντας την πόλη με οδηγό την ιστορία και τη λογοτεχνία, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Ι. Δ. Κολλάρος και ΣΙΑ Α.Ε., Αθήνα 2014*
- *Ελλήνων Νομίσματα, Μια ιστορική πορεία 2.600 χρόνων, εκδόσεις Πάπυρος, Αθήνα 2002, 2016*
- *Κορρές Στ. Γεώργιος, Ιλίου Μέλαθρον, Το ωραιότερο νεοκλασικό της Αθήνας κτίστηκε σε σχέδια Ερνέστου Τσίλλερ, Εφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ένθετο «Επτά Ημέρες», Ο Νεοκλασικισμός στην Αθήνα, Κυριακή 10 Νοεμβρίου 1996*
- *Κείμενα εκθέσεων Νομισματικού Μουσείου*
- www.nummus.gr





Ο Χρυσόστομος Σμύρνης

«Η Ελλάδα συμβολίζει για μένα ορισμένες αξίες και στοιχεία που μπορούν να εμπλουτίσουν τα παγκόσμια πνεύματα...» έγραφε ο Νομπελίστας ποιητής μας Οδυσσέας Ελύτης.



Προσυπογράφω την άποψη. Αυτό δεν ισχύει μόνο για όσα οι Έλληνες πρόσφεραν στην ανθρωπότητα με τα Γράμματα, με τη Φιλοσοφία και με τ' απaráμιλλα έργα τέχνης. Τα παγκόσμια πνεύματα, όμως, τα εμπλουτίζουν και άνθρωποι, που θυσιάζονται για αξίες και ιδανικά. Και ένας τέτοιος άνθρωπος υπήρξε και ο Χρυσόστομος Σμύρνης, που μαρτύρησε το 1922, έτος που το σημάδεψε η Μικρασιατική Καταστροφή.

Ο Χρυσόστομος Καλαφάτης (όπως ήταν το επώνυμό του) γεννήθηκε στην Τρίγλια της Μικράς Ασίας, στις 8 Ιανουαρίου 1867. Ο πατέρας του, Νικόλαος Καλαφάτης, και η μητέρα του, Καλλιόπη Λεμονίδου, είχαν αποκτήσει οκτώ παιδιά. Ο πατέρας του ήταν νομομαθής και εκλεγόταν και δημογέροντας.

Ο Χρυσόστομος, όπως και τ' άλλα αδέρφια του, μεγάλωσαν μέσα σε μία οικογένεια χριστιανική. Από νωρίς εκδήλωσε την επιθυμία ν' ακολουθήσει την ιεροσύνη. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Υπήρξε ευλογημένος, γιατί τα έξοδα των σπουδών του ανέλαβε ο Μητροπολίτης Μυτιλήνης Κωνσταντίνος, που τον χειροτόνησε διάκονο και τον πήρε κοντά του. Ο Χρυσόστομος τον ακολούθησε και στην Έφεσο, μετά την εκεί μετάθεσή του, αλλά και στην Κωνσταντινούπολη αργότερα, όταν εκείνος έγινε Πατριάρχης (Κωνσταντίνος Ε'). Στις 18 Μαΐου 1897 τον χειροτόνησε πρεσβύτερο και τον χειροθέτησε Μέγα Πρωτοσύγκελο του Πατριαρχείου. Διακρινόταν για το ήθος του και την πληθώρα των αρετών του, αλλά και για την ευγλωττία του. Μετά την απομάκρυνση του Κωνσταντίνου απ' τον Οικουμενικό Θρόνο επελέγη Πατριάρχης ο Ιωακείμ Γ'. Γνωρίζοντας τον Χρυσόστομο και εκτιμώντας τα προσόντα και τον χαρακτήρα του, τον εξέλεξε Μητροπολίτη Δράμας στις 23 Μαΐου 1902. Κατά την εκλογή του και την αντιφώνησή του στον Πατριάρχη, είπε, μεταξύ άλλων και αυτά, που η τελευταία πρότασή τους ενείχε κι ένα «είδος προφητείας»: «*Εν όλη τη καρδία και εν όλη τη διανοία θα υπηρετήσω την Εκκλησίαν και το Γένος, και η μίτρα, την οποίαν αι άγιοι χείρες σου εναπέθεσαν επί της κεφαλής μου, εάν πέπρωται να απωλέσει ποτέ την λαμπερότητα των λίθων της, θα μεταβληθεί εις ακάνθινον στέφανον μάρτυρος ιεράρχου...*».

Από τις πρώτες του ενέργειες ήταν να ενισχυθούν τα σχολεία και γενικά η εκπαίδευση. Με δική του πρωτοβουλία κτίστηκε το Γυμνάσιο Δράμας και μάλιστα σε σχήμα «Ε», που συμβόλιζε τις λέξεις: Ελλάδα και Ελευθερία. Τα έξοδα καλύφθηκαν από την οικογένεια Μελά και από άλλους Δραμινοί.

Περίοδευε ασταμάτητα στις κωμοπόλεις και τα χωριά που δέχονταν –με την ανοχή των Τούρκων– πιέσεις απ' τους Βούλγαρους. Ήταν η περίοδος του Μακεδονικού Αγώνα. Το Βουλγαρικό Κομιτάτο οργίαζε και ο κίνδυνος ήταν

μεγάλος. Ο Χρυσόστομος έκτισε μεγαλοπρεπή Ναό στη Δράμα, σχολεία αρρένων και θηλέων, νοσοκομείο, γυμναστήριο και ίδρυσε μουσικούς συλλόγους, για να κρατηθεί ψηλά η ελληνικότητα. Παράλληλα, ασχολήθηκε και με φιλανθρωπικά έργα (γηροκομεία, ορφανοτροφεία, κ.ά.).

Η όλη δραστηριότητά του ήταν «καρφί» στα μάτια των Βουλγάρων, ενώ και η Πύλη ανησύχησε. Αποτέλεσμα αυτών των ανησυχιών απ' την πλευρά των Οθωμανών ήταν να διατάξουν τον Οκτώβριο του 1907 την ανάκλησή του. Κατά την αναχώρησή του, σύσσωμος ο λαός της Δράμας τον συνόδευσε ως τον Σιδηροδρομικό Σταθμό. Πήγε στην πατρίδα του, την Τρίγλια, αλλά τον Ιούλιο του 1908 οι Οθωμανοί έδωσαν γενική αμνηστία και ο εξόριστος Ιεράρχης επέστρεψε στην έδρα της Μητροπόλεώς του.

Συνέχισε με αμείωτο ζήλο την εθνική του δράση και το 1909 κτίστηκαν Εκπαιδευτήρια στην Προσοτσάνη, όπου στεγάστηκαν η Αστική Σχολή Αρρένων και το Παρθεναγωγείο. Ακούραστος, άγρυπνος και με ανύστακτη συνείδηση, ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος, προασπιζόταν με όλα τα μέσα που διέθετε και κάτω από αντίξοες συνθήκες, το εθνικό φρόνημα των Ελλήνων, που δεχόταν τις δίχως τέλος, πιέσεις του εκβουλαρισμού από το Βουλγαρικό Κομιτάτο, πάντα με τις ευλογίες των Οθωμανών. Η πίεση αυτή των Βουλγάρων είχε αποτέλεσμα, αφού οι Τουρκικές Αρχές απαγόρευσαν στον ιεράρχη να επισκέπτεται τα χωριά, αποκόποντάς τον, κατ' αυτόν τον τρόπο, από το ποίμνιό του. Τούρκοι και Βούλγαροι «*συμμάχησαν*» και πέτυχαν, για δεύτερη φορά την απομάκρυνση του Χρυσοστόμου από τη Δράμα τον Ιούνιο του 1909. Ο Μητροπολίτης Δράμας, Φιλίππων και Ζιχνών γύρισε και πάλι στη γενέτειρα πόλη του. Δεν έμεινε, όμως, για πολύ, ως εξόριστος στην Τρίγλια, αφού στις 11 Μαρτίου του 1910 ανέλαβε τα υψηλά καθήκοντα σε μία άλλη σπουδαία έπαλξη. Έγινε Μητροπολίτης στην πρωτεύουσα της Ιωνίας, στην πάγκαλη και μοναδική Σμύρνη. Εκεί εργάστηκε ακαταπαύστως και πρόσφερε σημαντικό ποιμαντικό, εκπαιδευτικό, κοινωνικό και εθνικό έργο. Κατά τον πρώτο διωγμό (διαρκούντος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου) βοήθησε πολλούς Έλληνες να φύγουν ασφαλείς. Ο Γερμανός Πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη έγραψε γι' αυτόν: «εξήρθη εις το ύψος του καλύτερου επί γης κληρικού».

Εκδιώχθηκε εκ νέου στις 20 Αυγούστου 1914 στην Κωνσταντινούπολη και επανήλθε στη Σμύρνη μετά την Ανακωχή του Μούδρου, το 1918, όπου και έτυχε παλλαϊκής υποδοχής. Το άστρο του έλαμπε και μεσουρανούσε. Όλοι τον δέχονταν ως τον Εθνάρχη του Μικρασιατικού Ελληνισμού. Κι ενώ με την αποβίβαση του Ελληνικού Στρατού όλα έδειχναν πως το όραμα της Μεγάλης Ιδέας έβαινε προς την πραγμάτωσή του και ο ορίζοντας της Ανατολής γαλάκτωνε και ρόδιζε, ήρθε η Μεγάλη Παρασκευή για τη Μικρασία το 1922.

Ο Χρυσόστομος προσπάθησε να σώσει τη Σμύρνη και τον Ελληνισμό της Ιωνίας. Οι Σύμμαχοι, όμως, και ο δικός μας –δυστυχώς– διχασμός, άλλα υπαγόρευαν. Στον Χρυσόστομο προτάθηκε να φυγαδευτεί και να σωθεί. Αυτός, ως άγιος Ιεράρχης είπε: «*Είμαι Ποιμένας και οφείλω να μείνω κοντά στο ποίμνιό μου*». Οι Τούρκοι τον κατηγόρησαν –επόμενο ήταν– για την όλη στάση του. Τον

βασάνισαν, τον τύφλωσαν και «εκρεουργήθη», όπως έγραψε το *Ελεύθερο Βήμα* στην Αθήνα, στις 27 Αυγούστου 1922.

Η Εκκλησία τον ανακήρυξε Άγιο ως Ιερομάρτυρα και η μνήμη του, μαζί και με τη μνήμη τεσσάρων άλλων σύν αυτώ Αρχιερέων και όσων κληρικών σφαγιάστηκαν τότε, τιμάται την Κυριακή πριν από την Ύψωση του Τιμίου Σταύρου.

Μνημονεύοντάς τον, ας δεηθούμε για την μεσιτεία του στον Ύψιστο υπέρ ημών και της πατρίδας μας.

Στάθης Ηλ. Παρασκευόπουλος

Αναδημοσίευση από περιοδικό «Σύνδεσμος» της Χριστιανικής Στέγης Καλαμάτας, Τεύχος 571, Αυγ. Σεπτ. 2022.

Μαρτυρικό θάνατο βρήκαν το 1922-1923 και οι Μητροπολίτες Κυδωνιών Γρηγόριος Ωρολογάς, Μοσχονησίων Αμβρόσιος Πλειανθίδης, Ζήλων (Αμάσειας Πόντου) Ευθύμιος Αργιτέλης, Ικονίου Προκόπιος Λαζαρίδης. Η αγιοκατάταξη των πέντε μητροπολιτών έγινε από την Εκκλησία το 1993.

=====

Το ενδιαφέρον για τη Σύρο

Από την κ. Μαρία Ρώτα

Με αυτόν τον τίτλο τιμά την αρχαία ιστορία των Κυκλάδων ο κ. Βασίλης Χατζηπαναγιώτου, συνταξιούχος εκπαιδευτικός και ερασιτέχνης ζωγράφος.

Θα εκθέσει τα έργα ζωγραφικής με θέμα τα Κυκλαδικά ειδώλια στην αίθουσα Ροΐδη του Πνευματικού Κέντρου Ερμούπολης.

Η έκθεση θα λειτουργεί Τρίτη, Πέμπτη, Σάββατο και Κυριακή και ώρες 6-9 μετά μεσημβρία. Η αίθουσα Ροΐδη είναι ακριβώς δίπλα στην αίθουσα, που πάρα πολλά χρόνια πριν και έως σήμερα, είναι το "Μουσείο αντιγράφων Κυκλαδικής Τέχνης", το οποίο δημιουργήθηκε με την προσφορά της Ντόλλης Γουλανδρή, που είχε δημιουργήσει το θαυμάσιο "Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης" στην Αθήνα.

Έχουν περάσει περίπου 35 χρόνια από τότε που σ' αυτό το υπέροχο Μουσείο που δημιουργήθηκε, πέρασαν χιλιάδες παιδιά από τη Σύρο

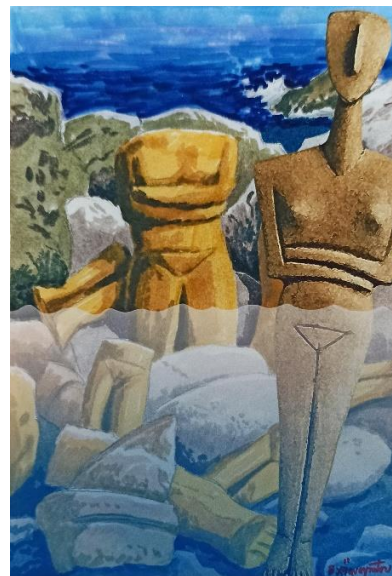
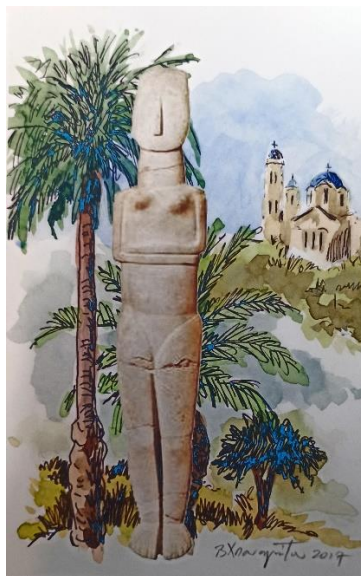
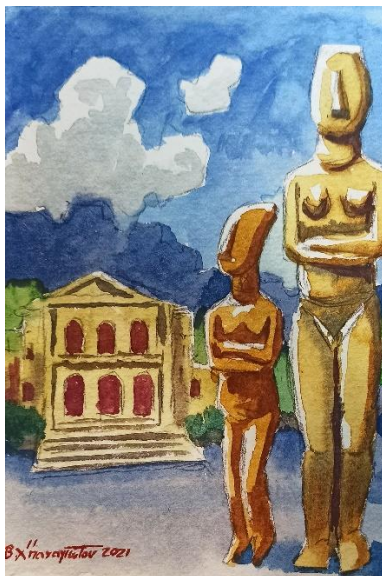
και από άλλες περιοχές της Ελλάδας και γνώρισαν την αρχαία ιστορία του Κυκλαδικού πολιτισμού.

Σήμερα βρίσκονται στη Σύρο δύο αξιόλογοι πρώην δάσκαλοι, ο κ. Βασίλης Χατζηπαναγιώτου και η σύζυγός του Λουκία, που ήταν δάσκαλοι στην Καστοριά, στην Αθήνα... και φρόντισαν να επισκεφθούν τη Σύρο, που είχαν ακούσει άριστα σχόλια για το νησί, για τους ανθρώπους του και για το θαυμάσιο κλίμα του. Συνάντησαν δασκάλες και νηπιαγωγούς, ασχολήθηκαν με διάφορα μαθήματα των παιδιών και προσέφεραν και τις δικές τους γνώσεις. Είχαν και έχουν πάντα άριστες προτάσεις και επιθυμία να προσφέρουν ειδικά μαθήματα σε δασκάλες και νηπιαγωγούς για κάτι ιδιαίτερο. Στον κ. Βασίλη και στην κ. Λουκία αρέσει πολύ η Σύρος και ζουν εδώ αρκετό καιρό. Ο κ. Βασίλης, εκτός από δάσκαλος, ιδιαίτερα θαύμασε την αρχαία εποχή των Κυκλάδων και τα θαυμάσια ειδώλια... τα οποία μας τα παρουσιάζει ως άριστος ζωγράφος, και αναφέρει:

Η Γοητεία των Κυκλαδικών Ειδωλίων

Βρισκόμαστε τέσσερις χιλιάδες χρόνια π.Χ. Είναι η λεγόμενη "Πρωτοκυκλαδική περίοδος". Ήδη ο άνθρωπος γνωρίζει την κατεργασία του χαλκού. Στη γεωργία, αρχίζει να ασχολείται με την καλλιέργεια της ελιάς και του αμπελιού. Νέοι οικισμοί ξεφυτρώνουν, οδηγώντας σε συγκεντρώσεις πληθυσμού. Έτσι, οι πρώτες πόλεις είναι πια γεγονός! Όλες αυτές οι εξελίξεις οδηγούν σε μια πολιτιστική έκρηξη. Ο άνθρωπος της εποχής αυτής αρχίζει να ενδιαφέρεται όχι μόνο για την επιβίωση του αλλά και για την τέχνη. Δεν του αρκεί μονάχα η καθημερινότητα, αλλά και η πνευματική καλλιέργεια και καλλιτεχνική δημιουργία. Το πιο σημαντικό αποτέλεσμα αυτής της δημιουργικής έξαρσης στον χώρο των Κυκλάδων, είναι τα "μαρμάρινα ειδώλια". Συνήθως παριστάνουν γυμνές γυναίκες, με τα χέρια διπλωμένα πάνω από την κοιλιά, τα γόνατα λίγο λυγισμένα και το κεφάλι ελαφρά ανασηκωμένο προς τα πίσω. Αυτός είναι ο λεγόμενος "κανονικός τύπος ειδωλίων". Υπάρχουν βέβαια και διάφορες παραλλαγές που απεικονίζουν την γυναίκα με σχηματικό τρόπο, όπως τα λεγόμενα "βιολόσχημα" ειδώλια. Η ονομασία τους οφείλεται στην ομοιότητά τους με το σχήμα του βιολιού. Είναι ο πιο συνηθισμένος τύπος ειδωλίων της

πρώτης φάσης του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού. Υπάρχει ο θεσμός της Μητριαρχίας. Έχουν μικρό μέγεθος με μακρύ λαιμό και φαρδιούς γοφούς. Στο μέρος της κοιλιάς είναι χαραγμένες πτυχώσεις που ίσως να υποδηλώνουν κατάσταση μετά τον τοκετό. Άλλος πρώιμος τύπος ειδωλίων, περιλαμβάνει όρθιες ανδρικές και γυναικείες μορφές με τα στοιχεία που θα επικρατήσουν στη συνέχεια όπως τα αναδιπλωμένα χέρια. Είναι τα ειδώλια τύπου "Πλαστήρα". Χαρακτηριστικός είναι ο κωνικός πίλος (σκούφος) με τις οριζόντιες αυλακώσεις. Ένας νέος πρωτοκυκλαδικός τύπος με μεγάλη ποικιλία, τα ειδώλια τύπου "Λούρου" διακρίνονται για την εξαιρετικά αφαιρετική απεικόνιση με πλήρη απουσία λεπτομερειών. Έχουν μικρό μέγεθος, είναι μαρμάρινα αλλά και από όστρακα. Σπάνια είναι η απεικόνιση ανδρών στην κυκλαδική τέχνη... Απεικονίζονται συνήθως σαν πολεμιστές μουσικοί. Σε τι όμως χρησίμευαν τα λεγόμενα ειδώλια; Ήταν απλώς καλλιτεχνικά δημιουργήματα ή συμβόλιζαν κάτι; Οι ερευνητές υποθέτουν ότι ήταν αντικείμενα θρησκευτικής χρήσης σε διάφορες τελετουργίες για την επιστροφή των αγαπημένων που ταξίδευαν σε όλον τον τότε γνωστό κόσμο. Πιθανότατα όμως η χρήση τους και το νόημά τους να ήταν πιο σύνθετα. Όπως και να είναι όμως, αποτελούν εξαιρετικά έργα τέχνης που θαυμάζονται σήμερα σε όλον τον κόσμο!



ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΕΚΑΒΑΛΑΣ: αναμνήσεις ενός δημάρχου



(κατά την παρουσίαση του βιβλίου του 4/12/2022, Θέατρο «Απόλλων»)

Από το Θάνο Θραψιάδη

Ο Γιάννης Δεκαβάλας, παρά το ότι είναι ακόμα νέος, σε σχέση με την μακρά πορεία του στην πολιτική σκηνή αυτού του τόπου, κατέχει ένα σπάνιο προνόμιο που πολύ λίγοι διαθέτουν: έχει διανύσει ένα μεγάλο αλλά και ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της σύγχρονης συριανής ιστορίας και, μάλιστα, όχι απλώς παρακολουθώντας τα γεγονότα, αλλά «ως εκ της θέσεώς του», διαμορφώνοντας και επηρεάζοντάς την. Ξεκινώντας νεαρός την καριέρα του, έχει καταφέρει-όταν άλλοι, ακόμα καταγράφουν «χιλιόμετρα» στην κούρσα για την κατάκτηση των προσωπικών τους στόχων-, να συγγράψει μια πλούσια και αναλυτική «έκθεση πεπραγμένων» και, μάλιστα όχι μόνο παραθέτοντας τη δράση του, αλλά «ανιχνεύοντας» ταυτόχρονα τις παραμέτρους και τα γεγονότα που την δημιούργησαν.. Αυτό που κάνει εντύπωση, είναι ότι ο Γιάννης Δεκαβάλας το τόλμησε, σχεδόν αμέσως, μετά το πέρας της ενασχόλησής του με τα δημοτικά πράγματα- ακαριαία, θα μπορούσε κάποιος να πει-, χωρίς σκοπιμότητες και δευτερες σκέψεις. Και μιλάμε για ένα τεράστιο υλικό, μια ζωής σχεδόν, που καλύπτει, όχι μόνο την θητεία του, αυτή καθαυτή, αλλά και τα κοινωνικοπολιτικά και πολιτιστικά δρώμενα μιάς ολόκληρης εποχής. Και είναι σπάνιο να αναδεικνύει τα πράγματα και τα γεγονότα, με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην υπάρχουν «αντίπαλοι» ή «αυτοί» και «εμείς» (όταν διανύαμε, μάλιστα, εποχές έντονων πολιτικών ή κομματικών αντιπαραθέσεων). Γιατί, όλοι το ξέρουν, ότι ο Γιάννης, χωρίς να έχει «σκίσει» την κομματική του ταυτότητα, αναδείχθηκε ο πρώτος πολίτης που «ανήκε σε όλους μας», έτοιμος να απαιτήσει λύσεις και να πετύχει συμβιβασμούς, χωρίς διχαστικές τακτικές, σε μια πόλη που πρέπει να ενώνει τις δυνάμεις της για να πραγματοποιήσει τους στόχους της και όχι να χρωματίζει τις αδυναμίες της ...

Ετσι, άλλωστε, χρησιμοποιώντας την «πεμπτουσία» της δημοκρατικής έκφρασης, την καθαρή λαϊκή ψήφο, κατάφερε και έμεινε τόσα χρόνια δήμαρχος, σπάζοντας τα “κοντέρ” και όταν ο ίδιος έκρινε, ότι «έφτασε το πλήρωμα του χρόνου», απεχώρησε, καίτοι γνώριζε ότι και δυνατός παρέμενε και ικανός πάντοτε είναι... Όσο δε αφορά την ορολογία «γνώστης των προβλημάτων» του δήμου και της αυτοδιοίκησης, γενικότερα, ο Γιάννης -είναι

γνωστό- ότι παραμένει πάντοτε «εδώ», έχοντας έτοιμη την συμβουλή και την αιτιολόγησή της..

Αυτή, ακριβώς, μάλιστα, η επικαιρότητα της γνώσης των γεγονότων είναι εκείνη που κάνει την κοπιωδέστατη εργασία του ΓΔ, κάτι πολύ παραπάνω από ένα ανοικτό βιβλίο ιστορίας... Έχεις να κάνεις με μία «τοιχογραφία», που σε βοηθάει όχι μόνο να μάθεις και να θυμηθείς, αλλά να κατανοήσεις πρόσωπα και πράγματα, που συνέθεσαν το σκηνικό της πορείας μας προς τον 21^ο Αιώνα. Χωρίς να μπαίνει σε αντιπαράθεσεις, σε βοηθάει να «βγάλεις άκρη» μέσα από τον λαβύρινθο, που καθορίζει μια «δύσκολη δουλειά», όπως αυτή που κάνει ο δήμαρχος... Πως θα επιπλεύσει ανάμεσα στα ρεύματα, πως θα σε πείσει να πεις το δύσκολο «ναι» ή το «όχι», που ενίοτε απαιτείται για το παραπάνω βήμα, πως θα κερδηθεί το στοίχημα της καθημερινότητας, αυτής που «εν πολλοίς» χαρίζει τα στηρίγματα της εξουσίας...

Αλήθεια, τώρα που ξαναμελέτησα τους τόμους του, κατάλαβα πόσο μεγάλη και δύσκολη πορεία είχε. Αυτά, χωρίς «άρωμα» επαίνου, για ένα έργο που μπορεί να φανεί και με γυμνό μάτι. Η «σοφή» «απόσυρσή» του έφερε την πιο σοφή «αποστασιοποίησή» του... Αλλωστε, η τόσο βαθιά επαφή με τα πράγματα και τους ανθρώπους είναι αυτή που σε τοποθετεί πιο ψηλά από αυτούς... Οχι, φυσικά, γιατί έγινες ένας "μικρός θεός" (μακριά από τον Γιάννη αυτά...) αλλά γιατί μπορείς πιά να σταθείς πάνω από τα πρόσωπα και τα πράγματα και να διαχειριστείς τις αρμοδιότητές σου με διορατικότητα και αυτοπεποίθηση... Αξιοσημείωτο είναι ότι και οι προσωπικές αναφορές του ΓΔ δεν ενέχουν αοριστίες αλλά περιγράφουν με ζωντανές πινελιές τους χαρακτήρες, στους οποίους αναφέρεται, ώστε να μπορεί κάποιος να ξεχωρίσει με ευκολία, τα σημεία επαφής, τριβής ή και σύγκρουσης, χωρίς, ωστόσο να τίθεται θέμα αντιπαράθεσης ή φανατισμού.

Με πλούσιο υλικό από «ντοκουμέντα» και φωτογραφίες, που μόνο ο Γιάννης θα μπορούσε να έχει συγκεντρώσει, περνάει «απνευστί» το φιλμ της εικοσιπενταετούς θητείας του. Το άλλο που σε κάνει να εκπλήσσεσαι, παρατηρώντας αυτό το «φιλμ» είναι η συνειδητοποίηση του μεγέθους του έργου που επιτελέστηκε όλα αυτά τα χρόνια... Τεχνικά έργα, πολιτιστικές παρεμβάσεις (που ζητούν συνέχεια), τουριστικά άλματα (που απαιτούν διάρκεια και ποιότητα), έργα σημαντικά κοινής ωφελείας, που ανέδειξαν τον Δήμο, ως παράδειγμα προς μίμηση, ανάδειξη του πολιτιστικού του «προφίλ»... Σημαντικό και αυτό: Να μην αμφισβητείται η εξωστρέφεια του Δήμου, σε καιρούς-παγίδες και έντονης αμφισβήτησης... Είναι γλαφυρή όσο και κατατοπιστική η περιγραφή του Γιάννη αναφορικά με τις δυσκολίες που αντιμετώπισε και τις άπειρες τρικλοποδιές που έξυπνα απέφυγε με τις γνώσεις του και την διπλωματικότητά του.

Διαβάζοντας το δίτομο έργο του Γιάννη, όσο και αν θέλεις να μείνεις σ' αυτό και να αποφύγεις την συμπίρευσή σου με το πρόσωπο που το έχει γράψει, δεν μπορείς θα το συνδέσεις με το πρόσωπο. Το πρόσωπο που δεν δίστασε

να καταγράψει και να υπογράψει, χωρίς προϋποθέσεις και φόβους, "το έργο και τις ημέρες του"... Ούτε υποθήκη για κάτι άλλο έβαλε με αυτό. Το διάβασα, όσο μπορούσα, προσεκτικά και κατέληξα στην προσωπική άποψη ότι επί των ημερών του ΓΔ **ο Πολιτισμός της Καθημερινότητας βγήκε να προυπαντήσει τον Πολιτισμό της Τέχνης ή το αντίθετο.** Αυτό το πνεύμα βγήκε και περπάτησε στα μάρμαρα και τα καλντερίμια της Σύρου. Αυτό ανέβηκε τα σκαλοπάτια του Δημαρχείου και του Θεάτρου. Αυτό είναι που έχει ανοίξει τους ορίζοντές μας, για το καλύτερο... Θυμάμαι, όταν, νέος, ακόμα, αποφάσισα, μετά το τέλος των σπουδών και των υποχρεώσεών μου, να εγκαταλείψω την αθηναϊκή μου περιπέτεια, και να επιστρέψω, το καταχείμωνο, σε ένα νησί που το λάτρευα, αλλά, σίγουρα δεν 'ήταν πιά αυτό των παιδικών μου χρόνων και των θερινών μου διακοπών, βρέθηκα σε ένα δύσκολο, δυστοπικό, σχεδόν, περιβάλλον, με έντονα τα προβλήματα προσαρμογής... Και δεν ήταν μόνο η έλλειψη «εναλλακτικών», ούτε η «πολιτιστική "ένδεια» που ήταν εμφανής... Ήταν αυτό που λέμε «προφίλ» της πόλης (και πολύ περισσότερο του νησιού) που έδειχνε να ακολουθεί την «κατιούσα». Μια παλιωμένη πόλη ήταν, που δεν μπορούσε, αλλά και αρνιόταν, να δει την την συρρικνωμένη της όψη... Πως να ζήσεις εδώ; Τα κτίρια κατέρρεαν, οι δρόμοι, αυτοί του τέλους του 19ου αιώνα έκρυβαν παγίδες... Οι υποδομές ελάχιστες και αυτές ηθελαν συντήρηση και -οπωσδήποτε- επέκταση... Το χρώμα της Ερμούπολης, πάντως, δεν ήταν το πάλλευκο των μαρμάρων, κυριαρχούσε το «γκρίζο» με κάποιες -ελάχιστες- πινελιές αισιοδοξίας...

Τη δεκαετία του ογδόντα κάποια έργα -σημαντικά για την λειτουργία αυτού του τόπου- άρχισαν να αχνοφαίνονται στον ορίζοντα. Το σημαντικότερο: Άρχισες να βλέπεις να κινείται μια νέα διάθεση αναμόρφωσης, χωρίς ωστόσο, να είναι εμφανής, ακόμα, κάποια σημαντική αλλαγή... Υποδομές, Θέατρο, τα άλλοτε «αγλαά» κτίρια- σαν «έρημοι (τώρα} στρατώνες» που θα έλεγε και ο Μάνος Ελευθερίου, τεχνικά έργα που χρόνιζαν και απαιτούσαν άλλα την συντήρησή τους και άλλα την «εκ του μηδενός» ανακατασκευή τους, το Νεώριο, ήταν, μεταξύ άλλων, αληθινά αγκάθια στην καθημερινότητα..

Ο Γιάννης ήταν ένας νεαρός, φέρελπις δικηγόρος τότε. Μόλις είχε ξεκινήσει να βαδίζει στα μονοπάτια της τοπικής αυτοδιοίκησης, κουβαλώντας το όνειρό του, αλλά -το κυριώτερο- αναμετρώντας τις δυνάμεις του. Εκείνος ξέρει τι ακριβώς σκεπτόταν χαράζοντας το μέλλον του... Πάντως, δεν περίμενε και πολύ καιρό για να ριχτεί στην δύσκολη μάχη, που την ξεκίνησε αμέσως. Τα δύσκολα έργα ήταν ανυπόμονα: το θέατρο είχε απλώς ξεκινήσει για να υπενθυμίζει την ανασφάλειά μας, η ανάπλαση της πόλης ήταν ένα δύσκολο-δυσκολότατο έργο- που συνδυάστηκε σοφά με την ανακατασκευή των αποχετευτικών δικτύων και της ύδρευσης, έτσι που η Ερμούπολη άρχισε, πάλι να αναπνέει, να ομορφαίνει και να ελπίζει... Στο βιβλίο του ο Γιάννης δίνει με γλαφυρότητα την δυσκολότατη πορεία του έργου αυτού που με μεγάλο κόπο και αγώνες κατάφερε να εντάξει σε νέο ευρωπαϊκό πρόγραμμα, με την ονομασία «Αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος της Ερμούπολης». Ήτανε πράγματι μια δυσκολότατη και μακρά προσπάθεια, που μέχρι να ολοκληρωθεί είχε φέρει τα «πάνω-κάτω» στην

όψη και τη λειτουργία της πόλης... Στα σίγουρα, είναι και το κορυφαίο έργο της δημοτικής αρχής επί Γιάννη Δεκαβάλλα, που άλλαξε τη ζωή και την καθημερινότητά μας... Τίποτε δεν θα μπορούσε να σταθεί όρθιο, ωστόσο, αν δεν ολοκληρωνόταν συνδυαστικά και το έργο του Βιολογικού Καθαρισμού που με πολλή προσπάθεια υλοποίησε τότε η δημοτική αρχή και θέλω να σταθώ σ' αυτό που αναφέρεται στο βιβλίο και ειπώθηκε από Ευρωπαίους αξιωματούχους: « Το πρόγραμμα της Ερμούπολης αποτελεί υπόδειγμα ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης...»

Η αστική, όμως, αυτή παρέμβαση δεν συνίστατο, μόνο σ' αυτό το γιγάντιο έργο, που πέραν των άλλων, απαιτούσε τεράστα επιμονή (από την πλευρά της δημοτικής αρχής) και υπομονή (από την πλευρά των δημοτών). Είχε να κάνει και με την πλήρη *αποκατάσταση του θεάτρου «Απόλλων»*, που αποτέλεσε και αυτή ένα έργο σταθμό στην νεώτερη ιστορία μας. Ένα έργο – επένδυση όχι μόνο στην πολιτιστική αλλά και στην οικονομική πορεία όλου του νησιού μας. Άλλωστε, η επαναλειτουργία του «Απόλλωνα» κινητοποίησε και άλλες μορφές της Τέχνης και συνδυάστηκε με αυτές, ώστε, η Σύρος επί των ημερών Δεκαβάλλα κατάφερε και έγινε ένα σχεδόν ολοκληρωμένο πολυπολιτισμικό κέντρο που κάλυπτε -θα μου επιτραπεί να πω- όλο το Αιγαίο. Ας μην ξεχνάμε το εικαστικό "blow up", όταν με την συμβολή του αείμνηστου Κώστα Ιωαννίδη, «γεννήθηκαν» τρεις πινακοθήκες σε όλη την Ερμούπολη και είχαμε την ευκαιρία να συναντηθούμε με γίγαντες της νεώτερης ελληνικής ζωγραφικής και να πάρουμε μαθήματα υψηλής Τέχνης. Ας μην ξεχνάμε, ακόμα, «το νεκροταφείο αυτοκινήτων» που μετατράπηκε σε «μνημειακό χώρο τέχνης», κατά τα γραφόμενα του Γιάννη, πράγμα που από μόνο του μπορεί να μας δείξει προς ποιά κατεύθυνση πρέπει να οδηγούμε αυτή την πόλη... Ας ανατρέξουμε στον τύπο της εποχής: "ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ: Ερμούπολη : η αποκέντρωση της Τέχνης" " ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ: εικαστική δροσιά στην Σύρο " " . Ας μην ξεχνάμε και τις βραδυές **«κάτω από τ' αστέρια»** του Πίτερ Τιμπόρις στα πλαίσια των εκδηλώσεων της *Όπερας Αιγαίου* -άλλη αλησμόνητη σειρά εκδηλώσεων- όπου κάτω από τα αστέρια της Μεσογείου, του Αιγαίου, της Σύρου, με φόντο το μυθικό χώρο του Δημαρχείου μας, έργο του Τσίλερ, ενώθηκαν θεσπέσια φωνές εκατοντάδων χορωδών από όλο τον κόσμο και ανάπεμψαν δεήσεις για την Ανθρωπότητα, κόντρα στην καταστροφή του περιβάλλοντος, υπέρ της ειρήνης, με αγάπη για την αγάπη... Δεν είναι συμπτωματικά όλα αυτά : έχουν να κάνουν με την θετική ενέργεια που ξεκινάει από την βάση της πυραμίδας και φτάνει στην κορυφή της... Άλλωστε, η ευγένεια, η φιλοξενία και η φιλανθρωπία, αποτέλεσαν θεμέλιους λίθους σ' αυτό τον τόπο. Κι έτσι φτάσαμε σε θαυμαστές πρωτοβουλίες όπως η «Στέγη Ανηλίκων» και η «Κατ' Οίκον Νοσηλεία», που με τις δράσεις τους αποτέλεσαν οδηγούς προς μίμηση και για άλλες πόλεις... Εξάλλου, ένα άλλο βασικό στοιχείο, που χαρακτηρίζει την κοινωνία μας, ανέκαθεν αποτελούσε η εξωστρέφεια και η επικοινωνιακή διάθεση, που σε συνδυασμό με την φιλανθρωπία, διαμόρφωσαν και τον ιδιαίτερο πολιτιστικό πρόσωπο αυτού του τόπου. Ξεφυλλίζοντας, λοιπόν, τις σελίδες του έργου του Γιάννη Δεκαβάλλα εντυπωσιαζόμαστε και -θα μου επιτρέψετε να πω- τον ζηλεύουμε... Πόσοι

σημαντικοί άνθρωποι, προσωπικότητες του Πνεύματος, της Πολιτικής, των Γραμμάτων και της Τέχνης όχι μόνο Έλληνες αλλά και παγκόσμιου βελινεκούς, δεν διάβηκαν το κατώφλι του εμβληματικού κτιρίου του Δημαρχείου μας για να τον συναντήσουν, δεν επισκέφθηκαν το Θέατρό μας, δεν απόλαυσαν μια παράσταση “μεταλαμβάνοντας” κάτι από την μαγική ενέργειά του... Και όλοι αυτοί, σχεδόν προσκύνησαν, με θαυμασμό αυτό το «κάτι ιδιαίτερο» που χαρακτηρίζει το νησί και την πόλη μας... Και δεν μιλάμε μόνο για τις τυπικές επισκέψεις, που είναι -έτσι κι’ αλλιώς- πολιτικά αναπόφευκτες, μιλάμε (και τις περιγράφει με συγκλονιστική αμεσότητα και πιστότητα ο Γιάννης) για συναντήσεις-προσκυνήματα που δείχνουν πόσο σημαντική έχει καταστεί η θέση της Ερμούπολης, όχι μόνο σε τοπικό, αλλά και διεθνές επίπεδο... Στην ανασφάλεια που ακόμα και στο σπίτι «ελλοχεύει» τις δύσκολες μέρες που περνάμε, η Ερμούπολη -μετά από έρευνα που διεξήχθη μεταξύ εννέα ευρωπαϊκών χωρών, μεταξύ 25 Ιουνίου έως 22 Αυγούστου του 2003- **κηρύχθηκε πρωτεύουσα σε ποιότητα ζωής και ασφάλεια.** Το γεγονός επισημαίνει ο Γιάννης, παραθέτοντας τις λεπτομέρειες της απονομής του βραβείου στην αίθουσα του δημοτικού συμβουλίου.

Ηταν, λοιπόν, τόσο ειδυλλιακή η εικοσιπενταετής περιπέτεια του Γιάννη Δεκαβάλα στα παραγμένα νερά της πολιτικής; Ηταν όλα τα δημοτικά συμβούλια, κατηχητικά; Κάθε άλλο... Διαβάζοντας τα βιβλία, το ξαναεπισημαίνουμε, με την αμεσότητα και την ειλικρίνεια που τον χαρακτηρίζει, ο συγγραφέας δεν κρύβεται, και παγιδεύτηκε και έσφαλε. Και ασφαλώς πικράθηκε! Υπάρχουν έργα που δεν τελείωσαν, υπάρχουν και άνθρωποι που δεν μπορείς να ελέγξεις. Το Πολεοδομικό ήταν και είναι διαχρονική μάστιγα που ζητά λύση. Η μαρίνα; Ποιό είναι το λάθος, άραγε; Το συγκοινωνιακό το πάλεψε, όπως μπορούσε, όμως, **πως μπορείς να τιθασέψεις ένα θεόξερο βράχο, απότομο, που ρίχτηκε στο μανιασμένο πέλαγο, σε μια γεωλογική καταστροφική έκρηξη και που η μοίρα τόν έκανε κέντρο του Αιγαίου;** Το θέμα του στρατοπέδου, το προσπάθησε σκληρά, όμως, ανακολουθίες και «λαβύρινθοι» γραφειοκρατίας δεν τον άφησαν να το τελειώσει... Ένα φως άναψε ωστόσο και η παρούσα δημοτική αρχή όλα δείχνουν ότι βρίσκεται στον καλό δρόμο...

Στο βιβλίο -η μάλλον στους δύο τόμους του βιβλίου του Γιάννη- καταγράφεται λίγο-πολύ το ένα τέταρτο του αιώνα, μέσα στον οποίο συντελέστηκαν κοσμογονικές αλλαγές. Καταγράφεται, ακόμα, ο αγώνας του και οι αγωνίες του, που μερικές φορές του «άναψαν» το κόκκινο και τον έστειλαν, ακόμα, και στο νοσοκομείο. Η καρδούλα του, αλήθεια, το ξέρει... Μόνο η καρδούλα του; Ευτυχώς, όχι, ο Γιάννης στ’ αλήθεια, δεν κρύβεται... Ευτυχώς! Το ξέρουν καλά οι κάτοικοι αυτού του νησιού που, σε συντριπτικό ποσοστό τον προτίμησαν και τον εξέλεξαν εικοσιπέντε ολόκληρα χρόνια να διαχειρίζεται την τύχη τους.

Δεκέμβρης 2022

ΘΑΝΟΣ Γ. ΘΡΑΨΙΑΔΗΣ

Ξενάγηση του Συνδέσμου Συριανών στην επετειακή έκθεση «ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ» στο Μουσείο Μπενάκη



Κείμενο - φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Το Σάββατο 12 Νοεμβρίου 2022, μία ομάδα 32 μελών και φίλων του Συνδέσμου Συριανών ξεναγήθηκε στην έκθεση «Μικρά Ασία, Λάμψη, Καταστροφή, Ξεριζωμός, Δημιουργία». Τα εκθέματα φτάνουν τα χίλια, οι φωτογραφίες τις πεντακόσιες, σε μια μοναδική έκθεση ύμνο της Μικράς Ασίας και των ανθρώπων της. Ο τρόπος παρουσίασης είναι σύγχρονος και πρωτότυπος και τα εκθέματα, καθώς και τα κείμενα υψηλού επιπέδου. Το Μουσείο Μπενάκη και το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών είναι οι βασικοί συντελεστές, αλλά προσέφεραν έργα τέχνης, αντικείμενα, φωτογραφίες και τεκμήρια, πολλές μητροπόλεις (Γλυφάδας, Ελληνικού, Φιλαδελφείας, Ν. Ιωνίας, κ.α.), μουσεία (Εθνική Πινακοθήκη – Μουσείο Αλεξ. Σούτσου, Πολεμικό Μουσείο, Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων «Φοίβος Ανωγειανάκης», Μουσείο της Πόλης του Βόλου, Imperial War Museum, κ.α.), κρατικά αρχεία (ΓΑΚ – Κεντρική Υπηρεσία, Φωτογραφικό Αρχείο Δήμου Πέλλας, Υπουργείο Υγείας, κ.α.) και ιδιωτικές συλλογές και αρχεία (κειμήλια οικογένειας Χριστοδούλου Αθανασούλα του Βύρωνα, Συλλογή Παναγιώτας Ασματούλου – Νταουσάκη, Συλλογή Λένας και Αλέκου Βλ. Λεβίδη, κ.α.).

Ιωνία, Δυτικά Παράλια

Τον 11^ο και 10^ο αιώνα π.Χ. Ίωνες προερχόμενοι από την ηπειρωτική Ελλάδα εγκαθίστανται στα δυτικά παράλια και ιδρύουν δώδεκα πόλεις, ανάμεσά τους η Μίλητος, η Έφεσος, η Κολοφών, οι Κλαζομενές και η Σμύρνη. Η Σμύρνη διατηρεί τη σημασία της ως λιμένας, τόσο στη βυζαντινή, όσο και στην οθωμανική αυτοκρατορία. Με βάση το οθωμανικό διοικητικό σύστημα, η Ιωνία αποτελεί το μεγαλύτερο τμήμα του σαντζακίου Σμύρνης, με τις περιφέρειες Σμύρνης (Σμύρνη, Νέα Έφεσος/Κουσάντασι, Μαινεμένη, Νυμφαίο, Φώκαιες) και Ερυθραίας (Βουρλά, Καράμπουρνα, Σιβρισάρι, Κρήνη/Τσεσμέ). Ελληνικοί πληθυσμοί από την ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά, τον 18^ο αι. ενισχύουν το ελληνικό στοιχείο στα ιωνικά παράλια και δημιουργούν δημογραφικό υπόβαθρο για τη μεγάλη ακμή του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Η Σμύρνη αναδεικνύεται πόλη πολιτιστικού συγκερασμού Ανατολής και Δύσης.

Οι επισκέπτες εισερχόμενοι στην έκθεση αντικρίζουν μια «ζωντανή» πανοραμική απεικόνιση της αποβάθρας και της πόλης της Σμύρνης, της αξέχαστης πρωτεύουσας της Ιωνίας. Οι πυκνοί ελληνικοί πληθυσμοί των ακτών του Αιγαίου στη Μικρά Ασία, από το Αδραμύττιο, μέχρι την Αλικαρνασσό και τη Μάρη βασίζονταν στην αγροτική οικονομία και το εμπόριο. Όλοι αυτοί οι δραστήριοι, πανέξυπνοι, εργατικοί, πολυπράγμονες άνθρωποι, διαπνεόμενοι από πατριωτισμό, πολιτιστική ευελιξία, καρτερικότητα, αναδεικνύουν τη Σμύρνη σε κόμβο, σε απευθείας σύνδεση με την Ελλάδα και την Ευρώπη. Τα τοπικά προϊόντα είναι το λάδι και οι ελιές, τα σαπούνια, η σταφίδα, τα καπνά, τα σύκα, τα ψάρια, το βαμβάκι, δίνοντας τη δυνατότητα στους παραγωγούς να ζουν με άνεση και στους αστούς της Σμύρνης, των Βουρλών, του Αϊβαλιού, του Τσεσμέ, να ακολουθούν τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Ο λαϊκός πολιτισμός είναι αιγαιοπελαγίτικος, με επιρροές από την Ανατολή. Η νέα προκυμαία της

Σμύρνης, το περίφημο "Quai", μήκους 3.325 μ., κατασκευάστηκε από τη γαλλική εταιρεία των αδελφών Dussaud, την πενταετία 1869–1874, δίνοντας μεγάλη ώθηση στο εξαγωγικό και εισαγωγικό εμπόριο, στο οποίο διέπρεψαν κυρίως οι Έλληνες, σε συνδυασμό με το σιδηροδρομικό δίκτυο και την εκβιομηχάνιση. Η Σμύρνη αναδεικνύεται στο μεγαλύτερο εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο μετά την Κωνσταντινούπολη. Ο εξευρωπαϊσμός προκαλεί ρωγμές, στο κλειστό σύμπαν των εθνοτήτων, ανοίγοντας νέους διαύλους επικοινωνίας και διαμορφώνοντας νέες σχέσεις, ανεξαρτήτως εθνικότητας. Ο αστικός εκσυγχρονισμός επιτυγχάνεται στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Η Ανατολή συναντάει τη Δύση. Η Σύρος έχει απευθείας σύνδεση με τη Σμύρνη. Η ευρωπαϊκή μόδα επικρατεί στην αμφίεση των Σμυρνίων, με την εισαγωγή από τη δυτική Ευρώπη των ειδών ένδυσης και εξαρτημάτων. Από την Ελλάδα εισάγονται οι εθνικές ενδυμασίες, τονίζοντας την ελληνική συνείδηση των Σμυρνίων σε ειδικές περιστάσεις (εθνικές εορτές, κ.α.). Κοφτά κεντήματα, δαντέλες, στολίζουν εσώρουχα, νυχτικά, μωρουδιακά, εξοβελίζοντας τις παλιότερες κεντητικές τεχνικές. Η εκπαίδευση των κοριτσιών περιλαμβάνει την κεντητική και τη ραπτική.

Η Σμύρνη, η Έφεσος, η Πέργαμος, τα Θυάτεια, οι Σάρδεις, η Φιλαδέλφεια και η Λαοδικεία υπήρξαν οι Επτά Εκκλησίες της Αποκαλύψεως. Στη Μητρόπολη Σμύρνης υπάγονταν 18 ναοί, με σημαντικότερο τον μητροπολιτικό ναό της Αγίας Φωτεινής, του οποίου το πανύψηλο καμπαναριό ήταν ορατό από τα εισερχόμενα στο λιμάνι πλοία. Από τα μέσα του 15^{ου} αιώνα, η έδρα της Μητροπόλεως Εφέσου μεταφέρθηκε στη Μαγνησία. Στην περιοχή της Εφέσου σώζονται μέχρι σήμερα ο ναός του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, το σπήλαιο των Επτά Παιδών και ο Ναός του Τιμίου Προδρόμου στον Κιρκιντζέ. Στα Θυάτεια υπήρχε σημαντικός ελληνικός πληθυσμός με καταγωγή από τα Κύθηρα και με τον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Νικολάου. Το Αϊβαλί (Κυδωνιές), φημισμένο για την Ακαδημία των Κυδωνιών, είχε 11 ιερούς ναούς και δύο μοναστήρια, ενώ το Αϊδίνι, έδρα της Μητροπόλεως Ηλιουπόλεως και Θείρων, είχε πέντε ναούς με τον μητροπολιτικό ναό των Εισοδίων της Θεοτόκου. Στον 19^ο αιώνα η οικονομική ανάπτυξη και οι οθωμανικές μεταρρυθμίσεις, οδήγησαν στο κτίσιμο πολλών μεγαλόπρεπων ναών σε όλη τη Μικρά Ασία.

Προεπαναστατικά παρατηρείται μια τυπογραφική άνθηση στα μικρασιατικά παράλια, από φλογερούς φιλέλληνες που εισάγουν τυπογραφικά μηχανήματα, οδηγούμενοι από την αρχαιολατρεία, το Διαφωτισμό, τη μαγεία της Ανατολής. Η εκδοτική δραστηριότητα ανθεί σε Χίο και Κυδωνιές, όμως με το ξέσπασμα της Επανάστασης του 1821, με την καταστροφή των Κυδωνιών και της Χίου, βιβλιοθήκες και βιβλία καταστρέφονται. Στη Σμύρνη δημιουργείται μια εκδοτική έκρηξη. Από την ίδρυση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους έως το 1922 τυπώνονται 2.375 τίτλοι.

Από τον 18^ο αιώνα υπάρχουν αρρεναγωγεία που παρέχουν υψηλής ποιότητας παιδεία. Σημαντική και μακροβιότερη είναι η Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης, θεολογικού προσανατολισμού, αλλά και το βραχύβιο Φιλολογικό Γυμνάσιο (1809–1819), υπό τους Κωνσταντίνο Κούμα και Κωνσταντίνο Οικονόμο, στο πνεύμα του Διαφωτισμού και χωρίς την κηδεμονία της Εκκλησίας. Οι ιδέες του Διαφωτισμού ανθούν στο τρίγωνο Χίος, Κυδωνιές, Σμύρνη, με αποτέλεσμα να εισάγονται νεωτερικές πρακτικές, όπως ο αλφαριθμητισμός, η εκπαίδευση του γυναικείου φύλου, η εισαγωγή των μαθηματικών και των φυσικών επιστημών, που προεπαναστατικά είχαν καταδικαστεί με πατριαρχικές εγκυκλίους. Πολλές ελληνικές εφημερίδες εκδίδονται στη Σμύρνη, όπως η παλαιότερη «Αμάλθεια» (1838–1922), «Πρόοδος», «Ιωνία», «Σμύρνη».

Καππαδοκία και νότιες επαρχίες Μικράς Ασίας

Η Καππαδοκία (Καισάρεια, Σινασός, Προκόπι) είχε σημαντικό ελληνικό πληθυσμό (81 ελληνορθόδοξες κοινότητες) και εγγύτητα με νότιες επαρχίες, όπως η Πισιδία (Σπάρτα ή Σπάρτη, σημαντικό κέντρο παραγωγής ταπήτων), η Παμφυλία (Αττάλεια) και η Λυκία (Μάκρη, Λιβίσι). Μετά τη μάχη του Ματζικέρτ (1071) και τους αιώνες εξισλαμισμού που ακολούθησαν, οι Καππαδόκες τουρκοφώνησαν (49 κοινότητες) ή διατήρησαν ιδιόμορφα

γλωσσικά ιδιώματα, με ελληνιστικές ρίζες και στοιχεία της οθωμανικής γλώσσας (32 κοινότητες). Η Καισάρεια ήταν εκκλησιαστικό, εκπαιδευτικό (με 58 σχολεία) και εμπορικό κέντρο. Η Σινασός υπήρξε νησίδα ελληνόφωνης παιδείας (πρώτο οργανωμένο ελληνικό σχολείο το 1821). Στη Μητρόπολη Ικονίου λειτουργούσαν 54 σχολεία. Στην Καππαδοκία, γενέτειρα των Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας, αναπτύχθηκε ο μοναχισμός, στους αμέτρητους φυσικούς πέτρινους κώνους, όπου λαξεύθηκαν ναοί και μοναστήρια στην κοιλάδα των Κοράμων (Γκιόρεμε), όπως η Εκκλησία των Σανδάλων, η Εκκλησία των Πορπών, η Κρυμμένη Εκκλησία, κ.α. Οι Τουρκόφωνοι Χριστιανοί ορθόδοξοι της Καισάρειας και της κεντρικής Μ. Ασίας χρησιμοποιούν τα Καραμανλίδικα, γράφουν δηλαδή την τουρκική γλώσσα με το ελληνικό αλφάβητο (καραμανλίδικα βιβλία, καραμανλίδικες εικόνες).

Πόντος

Ο Πόντος αποικίζεται από Έλληνες, κυρίως της Ιωνίας από τον 8^ο αιώνα π.Χ. Ιδρύονται έτσι πολλές αποικίες - πόλεις, όπως η Τραπεζούντα, μετέπειτα πρωτεύουσα της ομώνυμης Αυτοκρατορίας των Μεγάλων Κομνηνών (1204–1461) και θρησκευτικό πνευματικό κέντρο, η Σινώπη, η Αμισός, η Αμάσεια, τα Κοτύωρα, η Κερασούντα. Η αρχαιοπρεπής ποντιακή ελληνική γλώσσα ομιλείται σε περισσότερους από χίλιους χριστιανικούς οικισμούς. Είναι μεγάλη η μοναστική παράδοση του Πόντου, με επικεφαλής την Παναγία Σουμελά, Αγ. Ιωάννη Βαζελώνος, Αγ. Γεώργιο Περιστερεώτα, κ.α. Ο Χρυσάνθος Φιλιππίδης (1881–1949), μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών ανέλαβε τη Μητρόπολη Τραπεζούντος το 1913. Τότε ξεκίνησαν οι διώξεις των Ελληνοποντίων, ακολούθησε το ποντιακό αντάρτικο (από το 1914), η ρωσική κατοχή (1916–1918), που απέβλεπε στην κατάληψη της Κωνσταντινούπολης και τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά διακόπηκε λόγω της επανάστασης των Μπολσεβίκων (1917-1918). Με την αποβίβαση του Κεμάλ στην Σαμψούντα στις 19 Μαΐου 1919, ξεκίνησε ο «αγώνας ανεξαρτησίας» κατά των Ελλήνων, και η γενοκτονία των Ελληνοποντίων. Έγινε ανεπιτυχής προσπάθεια ίδρυσης ανεξάρτητου κράτους του Πόντου ή ομόσπονδου αρμενοποντιακού. Λόγω των μεταλλείων αργύρου της Αργυρούπολης αναπτύσσεται πολύ η αργυροχοΐα και η χρυσοκεντητική. Από τον 18^ο αιώνα παρατηρείται αξιόλογη εκπαιδευτική άνθηση, με σχολεία και σχολές, με κορυφαίο το Φροντιστήριον Τραπεζούντος, το Τσινέκειο Γυμνάσιο Αμισού, Φροντιστήρια στην Αργυρούπολη και Κερασούντα, η Ψωμιάδειος Σχολή στα Κοτύωρα και το Κολλέγιο στη Μερζιφούντα το οποίο ιδρύθηκε από Αμερικανούς ιεραποστόλους. Οι Έλληνες του Πόντου ασχολούνται με το εμπόριο, ναυσιπλοΐα, κτηνοτροφία, γεωργία, αλιεία. Στην περιφέρεια της Τραπεζούντος ανοίγουν γραφεία, σημαντικές ατμοπλοϊκές εταιρείες και υποκαταστήματα τραπεζών. Εκτός από τις εκπαιδευτικές έντονες ήταν και οι αθλητικές δραστηριότητες, με πρωταγωνιστές αθλητικά σωματεία, όπως ο «Πόντος», ο «Προμηθεύς», ο «Ακρίτας», κ.α.

Ανατολική Θράκη, Βιθυνία, Προποντίδα, Μυσία, Κωνσταντινούπολη

Οι Έλληνες είχαν παρουσία στην Ανατολική Θράκη από πολύ παλιά. Η πολιτική τύχη της Ανατολικής Θράκης ήταν στενά συνδεδεμένη με αυτή της Κωνσταντινούπολης. Η περιοχή συγκέντρωνε το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων. Μετά το 1885 το ΒΑ τμήμα (Ανατολική Ρωμυλία) προσαρτήθηκε από την Ηγεμονία της Βουλγαρίας. Με κυριότερες πόλεις την Αδριανούπολη, Ραιδεστό, Φιλιππούπολη, Σαράντα Εκκλησιές, Μυριόφυτο, Περίσταση, Σωζόπολη, Πύργο, Αγχίαλο, κ.α., οι ελληνικές κοινότητες αναπτύσσονταν και εξελίσσονταν συνεχώς σε οικονομικό (με το εμπόριο), πολιτιστικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. Η Βιθυνία (με κύριες πόλεις την Προύσα, Νίκαια, Νικομήδεια), η Φρυγία, (Αντάπαζαρ, Κίος, Μουδανιά, Τρίγλια, με πρωτεύουσα την Κιουτάχεια), η Μυσία (με σημαντικότερες πόλεις την Μπίγα, Λάμψακο, Πάνορμο, Αρτάκη, Πέραμο, Μηχανιώνα, Κούταλη, το Αδραμύττιο και το Τσανάκαλε) και η Προποντίδα (με την Προκόννησο), είναι πλούσιες περιοχές σε ελαιοπαραγωγή, σηροτροφία, αλιεία. Παράγουν εκλεκτά κρασιά, το Τσανάκαλε και η

Κιουτάχεια φημίζονται για τα κεραμικά τους, η Προκόνησος για τα μάρμαρα, ενώ ανθίζει η μαρμαρινή ναυτιλία.

Η άμεση γειτνίαση και το εμπόριο με την Κωνσταντινούπολη, φέρνει εκτός από πολυτελή προϊόντα, νέες ιδέες και μόδες. Φορείς του ευρωπαϊκού πολιτισμού, της εθνικής παιδείας, είναι τα εκπαιδευτήρια, τα Ευγενίδεια της Προύσας, της Αρτάκης, της Κίου, της Τρίγλιας, τα Παντελίδεια και Κυριακίδεια του Μαρμαρά, η Παπαδοπούλειος της Περάμου. Η Κωνσταντινούπολη, πρωτεύουσα τριών αυτοκρατοριών, έγινε εκκλησιαστικό κέντρο της Μικράς Ασίας. Οι μεταρρυθμίσεις και καινοτομίες που εφαρμόζονται τον 19^ο αιώνα, καθόρισαν τον αστικό μετασχηματισμό της πολιτείας, κατά τα πρότυπα της Δύσης. Οι νέοι ρυθμοί στην αρχιτεκτονική, η αναβάθμιση του κυβερνητικού μηχανισμού και η δραστήρια συμμετοχή των μη μουσουλμάνων υπηκόων στη ζωή της Πόλης, εξαίρονται από τους ευρωπαίους ταξιδιώτες του 19^{ου} αιώνα. Οι Έλληνες της Πόλης διαπρέπουν σε όλους τους τομείς. Πρωτεύοντα ρόλο παίζει το Πατριαρχείο. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης αναγνωρίστηκε ως Γενάρχης των Ρωμαίων, δηλαδή θρησκευτικός ηγέτης και φορέας ευθύνης για τη νομιμοφροσύνη των ορθόδοξων υπηκόων. Γνήσια και δυναμική προσωπικότητα ο Πατριάρχης Ιωακείμ Γ' (1878–1884, 1901–1912). Το μεταρρυθμιστικό διάταγμα Χάτι – Χουμαγιούν (1856), επέτρεψε την ίδρυση δημόσιων σχολείων και διασφάλισε το δικαίωμα της ανώτερης παιδείας. Το 1902 στην ευρύτερη περιοχή της Πόλης λειτουργούσαν 185 σχολεία, με 612 διδασκάλους και 19.132 μαθητές. Τα ελληνικά σχολεία διακρίνονται σε σχολές μέσης παιδείας και σε σχολεία στοιχειώδους εκπαίδευσης. Η πρώτη κατηγορία περιελάμβανε την Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολή, το Ζωγράφειον Γυμνάσιον (για θετικές επιστήμες), το Ελληνογαλλικόν Λύκειον Χρήστου Χατζηχρήστου, το Ζάππειον Εθνικόν Παρθεναγωγείον, το Εθνικόν Ιωακείμιον Παρθεναγωγείον και το Κεντρικόν Ανώτερον Παρθεναγωγείον της Φιλομούσου Εταιρείας «Η Παλλάς». Ανώτερη παιδεία προσέφερε η Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης.

Διωγμοί, Εθνικός Διχασμός, Συνθήκη των Σεβρών, Μικρασιατική Εκστρατεία

Το 1908 αξιωματικοί οργανωμένοι στο νεοτουρκικό Κομιτάτο Ένωσις και Πρόοδος εξεγέρθηκαν στη Μακεδονία, (Κίνημα των Νεότουρκων) αναγκάζοντας το σουλτάνο Αβδούλ Χαμίτ να επαναφέρει το σύνταγμα και να προκηρύξει γενικές εκλογές. Μεσαίο στέλεχος του Κομιτάτου ήταν ο αξιωματικός Μουσταφά Κεμάλ, που είχε γεννηθεί στη Μακεδονία το 1881. Το Κομιτάτο εξασφάλισε την υποστήριξη των εθνικών κοινοτήτων, εξαγγέλλοντας αρχές ισοπολιτείας, δικαιοσύνης και μέτρα ενίσχυσης της οθωμανικής ενότητας. Ήταν κυρίαρχη πολιτική δύναμη και κυβέρνησε έως το 1918. Στις τρεις εκλογικές αναμετρήσεις εξελέγησαν Έλληνες βουλευτές, οι οποίοι αγωνίστηκαν για τα δικαιώματα της ελληνικής κοινότητας και κατά τη διάρκεια του πολέμου προσπάθησαν να περιορίσουν τους εκτοπισμούς, διωγμούς και τα μέτρα κατά των Ελλήνων. Οι Νεότουρκοι είχαν οδηγήσει την αυτοκρατορία στον πόλεμο, στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων (Οκτώβριος 1914), προσδοκώντας να ανακτηθούν εδάφη στη Μέση Ανατολή. Το 1918 ανατράπηκαν και έτσι αναζωογονήθηκε για λίγο η εξουσία του σουλτάνου, μέχρι τη σύναψη της Συνθήκης των Σεβρών (Αύγουστος 1920), που διέλυε επί της ουσίας την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Από το 1912 αρχίζει να διασπείρεται η ιδέα μιας «Τουρκίας για τους Τούρκους», με εμπορικό μποϊκοτάζ, προπαγάνδα περί «ξένων πρακτόρων», «καρκινωμάτων», που θα οδηγήσει στην πολιτική του εκτουρκισμού. Το 1914 οι Οθωμανοί είχαν προτείνει ανταλλαγή των αγροτικών πληθυσμών Ελλήνων – Οθωμανών, αλλά δεν πραγματοποιήθηκε λόγω έναρξης του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Αρχικά τρομοκρατείται ο πληθυσμός της Θράκης (1913) και το 1914 ακολουθεί ο διωγμός των Ελλήνων της δυτικής Μικράς Ασίας (από την Προποντίδα, μέχρι τη Φώκαια και την Έφεσο) και των κατοίκων του Πόντου, για να κορυφωθεί με τη γενοκτονία των Αρμενίων (1915), των Ελληνοποντίων και των Ασσυρίων. Η ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, η απόδοση των νησιών

του ΒΑ Αιγαίου στην Ελλάδα και η εισροή εκατοντάδων χιλιάδων μουσουλμάνων προσφύγων από την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας στη Μ. Ασία, επιτείνει την εκστρατεία κατά των μη μουσουλμάνων πληθυσμών της αυτοκρατορίας.

Οι Νεότουρκοι, υπό την καθοδήγηση Γερμανών αξιωματικών, ξεκίνησαν τις εθνοτικές εκκαθαρίσεις από τους Έλληνες, αφού προηγήθηκε η συλλογή πληθυσμιακών στατιστικών από τους τοπικούς Οθωμανούς αξιωματούχους. Την εκτέλεση του έργου ανέλαβε η μυστική υπηρεσία «Ειδική Οργάνωση», η οποία χρησιμοποιούσε ένοπλες ομάδες – συμμορίες μουσουλμάνων, τους γνωστούς Τσέτες. Με την καθοδήγηση αξιωματικών του στρατού, της χωροφυλακής και μουσουλμάνους πρόσφυγες των Βαλκανίων και του Καυκάσου, έκαναν επιδρομές στα ελληνικά χωριά, σκοτώνοντας, λεηλατώντας, καταστρέφοντας τη σοδειά και στέλνοντας τους άρρενες στα εξοντωτικά τάγματα εργασίας («αμελέ ταμπουρού»), όπου οι κρατούμενοι επιβίωναν το πολύ δύο μήνες. Το αποτέλεσμα ήταν η κατατρομοκράτηση και μαζική φυγή του ελληνικού πληθυσμού (κατ' εκτίμηση μισό εκατομμύριο Έλληνες πρόσφυγες πέρασαν στην Ελλάδα) και η διαμοίραση των περιουσιών του σε μουσουλμάνους. Σημαντικός σταθμός ήταν η σφαγή των Ελλήνων στην Παλαιά Φώκαια (Ιούνιος 1914), βόρεια της Σμύρνης, με τις αναμνηστικές φωτογραφίες που αναδεικνύουν τα φρικιαστικά εγκλήματα.

Μετά την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος τάσσεται υπέρ της συμμετοχής της Ελλάδος στον πόλεμο, στο πλευρό των Αγγλογάλλων, με την ελπίδα αύξησης των ελληνικών εδαφών, ενώ ο βασιλιάς Κωνσταντίνος υποστηρίζει την ουδετερότητα (επί της ουσίας τη Γερμανία). Η Ελλάδα το 1916–1917 οδηγείται στον Εθνικό Διχασμό, που θα έχει ολέθριες επιπτώσεις στις μετέπειτα εξελίξεις. Στη Θεσσαλονίκη θα εγκατασταθεί φιλοσυμμαχικό κράτος υπό τον Βενιζέλο. Με τη βοήθεια των Γάλλων ο Βενιζέλος ηγείται τελικά ολόκληρης της χώρας. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος εγκαταλείπει τη χώρα (29 Μαΐου 1917) και τη διακυβέρνηση αναλαμβάνει ο γιός του Αλέξανδρος (12 Ιουνίου 1917). Η Ελλάδα τάσσεται υπέρ των Συμμάχων (Σεπτέμβριος 1917), κηρύσσοντας τον πόλεμο στη γερμανόφιλη Βουλγαρία, που είχε εισβάλλει στη Θράκη.

Οι Σύμμαχοι (Αντάντ) αποφασίζουν τον χειμώνα του 1918 την εκστρατεία στην Μεσημβρινή Ρωσία (Ουκρανία) και συγκεκριμένα στην Κριμαία, για την απώθηση των μπολσεβίκων, και τη δημιουργία ζωνών οικονομικής επιρροής. Ο Βενιζέλος προθυμοποιείται να συνδράμει στην εκστρατεία, αποβλέποντας σε θετικές εξελίξεις υπέρ των ελληνικών διεκδικήσεων στη Θράκη και τη Μ. Ασία. Άλλωστε η Ελλάδα καθυστερημένα είχε μπει στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, συμμετέχοντας στο μακεδονικό μέτωπο και έπρεπε να αλλάξει τις εντυπώσεις. Η εκστρατεία τελούσε υπό γαλλική διοίκηση και στο σύνολο των 70.000 ανδρών, συμμετείχαν 23.350 Έλληνες. Οι επιχειρήσεις δεν είχαν αίσια έκβαση και οι τελευταίες ελληνικές δυνάμεις αποχώρησαν τον Απρίλιο του 1919. Οι απώλειές τους ανέρχονταν σε 400 νεκρούς και 650 τραυματίες. Ύστερα από την έμπρακτη υποστήριξη της Ελλάδας στην ουκρανική εκστρατεία, έγινε αποδεκτή η αποβίβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη (Μάιος 1919). Η αποστολή Ελλήνων στρατιωτών στην Ουκρανία είχε αρνητικό αντίκτυπο για τις ελληνικές παροικίες των βορείων ακτών της Μαύρης Θάλασσας και τους Ποντίους που είχαν καταφύγει εκεί μετά τις διώξεις του 1913.

Τον Οκτώβριο 1918 η Τουρκία συνήψε ειρήνη με την Αντάντ και έτσι τέλειωσε ο πόλεμος στη Μεσόγειο. Μετά την εκκαθάριση των Δαρδανελλίων από νάρκες και ναυάγια, οι συμμαχικοί στόλοι εισέπλευσαν στην Κωνσταντινούπολη (Ιανουάριος 1919), μεταξύ των οποίων και ο ελληνικός, με επικεφαλής το θωρηκτό «Αβέρωφ». Η Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων και η συνθήκη των Βερσαλλιών (καλοκαίρι 1919), σήμανε την ήττα των Κεντρικών Δυνάμεων-απολυταρχικών καθεστώτων και το τέλος της Αυστροουγγρικής, Ρωσικής και

Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι σύμμαχοι, Άγγλοι, Γάλλοι, Ιταλοί, διαμελίζουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία και χωρίζουν την Ανατολική Μεσόγειο σε ζώνες επιρροής. Στην Ελλάδα περιέρχεται η Δυτική Μακεδονία και η Δυτική Θράκη. Στη Συνδιάσκεψη των Παρισίων Βρετανία, Γαλλία και Η.Π.Α. με τους φιλελεύθερους Λόιντ Τζώρτζ, Κλεμανσώ, Γουίλσον, οραματίζονται μια φιλελεύθερη τάξη στον μεταπολεμικό κόσμο και ο Αμερικανός πρόεδρος ιδρύει την Κοινωνία των Εθνών, όπου όλα τα κράτη θα συμμετέχουν ισότιμα. Ο Βενιζέλος καταφέρνει, με τη συνεχή παρουσία του στο Παρίσι, την προσωπικότητα και εργατικότητα του, η μικρή Ελλάδα να αποσπάσει τα μέγιστα οφέλη. Αποφασίζεται η αποστολή ελληνικών στρατευμάτων στη Σμύρνη, για την προστασία του ντόπιου χριστιανικού πληθυσμού. Οι Έλληνες άλλωστε είχαν την πλειοψηφία στην περιοχή της Σμύρνης. Η απόφαση βασιζόταν στην αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών, της οποίας ήταν ένθερμος υποστηρικτής ο πρόεδρος των Η.Π.Α. Γουίλσον και στην διάθεση επιβολής των αποφάσεων των Συμμάχων στους Οθωμανούς. Για τους Έλληνες η Μικρασιατική Εκστρατεία ήταν εθνικοαπελευθερωτικός πόλεμος, ενταγμένος στη Μεγάλη Ιδέα και όχι ιμπεριαλιστικός – ταξικός, όπως ισχυρίστηκαν μερικοί. Δεν μπορεί ο πόλεμος απελευθέρωσης ομογενών από τον τουρκικό ζυγό αιώνων να χαρακτηρίζεται ιμπεριαλιστικός. Ο ελληνικός στρατός αποβιβάζεται θριαμβευτικά στις 15 Μαΐου 1919, ακολουθούν πυροβολισμοί με τραυματισμούς και νεκρούς (νεκροί 42 Έλληνες, 66 τραυματίες και 300–400 Τούρκοι νεκροί και τραυματίες, σύμφωνα με στοιχεία της διεθνούς επιτροπής διερεύνησης των γεγονότων). Οι σύμμαχοι εγκατέστησαν στην Κωνσταντινούπολη διασυμμαχική αρμοστέα. Οι Βρετανοί (και Γάλλοι) κατέλαβαν τα Δαρδανέλια, περιοχές της Θράκης, του Καυκάσου και της Μεσοποταμίας, οι Γάλλοι την Κιλικία (ΝΑ Τουρκία), οι Ιταλοί την Αττάλεια (νότιο τμήμα Μ. Ασίας). Οι Σύμμαχοι θα διαμοιράσουν μεταξύ τους την Οθωμανική Αυτοκρατορία, οι Βρετανοί θα πάρουν υπό τον έλεγχο τους τη Μεσοποταμία με τα πετρέλαια τη Μοσούλης και του Κιρκούκ (Ιράκ), την Υπεριορδανία-Παλαιστίνη, (η Αίγυπτος ήταν ήδη βρετανική), οι Γάλλοι τη Συρία και το Λίβανο, οι Ιταλοί τη Λιβύη και τα Δωδεκάνησα. Η μοίρα των Μικρασιατών Ελλήνων ήταν προδιαγεγραμμένη. Είτε θα εντάσσονταν στο ελληνικό κράτος, είτε θα εξέλιπαν από τη Μικρά Ασία λόγω εθνοκαθάρσεων των Νεότουρκων.

Η ανάληψη της διακυβέρνησης της Σμύρνης από τις ελληνικές πολιτικές και στρατιωτικές αρχές χαρακτηρίστηκε από την τοποθέτηση του ουδέτερου Αριστείδη Στεργιάδη ως Υπατού Αρμοστή Σμύρνης. Ιδρύθηκε υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας και ανατέθηκε στον διακεκριμένο καθηγητή μαθηματικών Κωνσταντίνο Καραθεοδωρή η οργάνωση του Ιωνικού Πανεπιστημίου. Ο μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος προωθούσε την ελληνική εθνική ιδεολογία και στήριξη των ελληνικών στρατευμάτων στο μικρασιατικό μέτωπο.

Με τη συνθήκη των Σεβρών στις 10 Αυγούστου 1920, την μεγαλύτερη ελληνική διπλωματική επιτυχία του 20^{ου} αιώνα, η Τουρκία χάνει τις ευρωπαϊκές και αραβικές κτήσεις της, τμήματα της Μικράς Ασίας παραδίδονται στον έλεγχο Ελλήνων και Συμμάχων, ενώ προβλέπεται η ίδρυση ανεξάρτητης Αρμενίας και Κουρδιστάν. Η Τουρκία παραχωρεί στην Ελλάδα την Ανατολική Θράκη, τα νησιά του ΒΑ Αιγαίου, περιλαμβανομένων της Ίμβρου και Τενέδου, ενώ η Σμύρνη και η ενδοχώρα της παραμένουν υπό ελληνική διοίκηση και ύστερα από πέντε χρόνια το τοπικό κοινοβούλιο θα είχε το δικαίωμα να αιτηθεί με ψήφισμα κατά πλειοψηφία στο συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών, την οριστική προσάρτηση της Σμύρνης στο Βασίλειο της Ελλάδος. Με χωριστές συνθήκες αναγνωρίζεται η ελληνική κυριαρχία στη Δυτική Θράκη και αποφασίζεται η παραχώρηση των

Δωδεκανήσων, πλην της Ρόδου, στην Ελλάδα. Το καλοκαίρι και φθινόπωρο του 1920 η Ελλάδα είχε τη μοναδική ευκαιρία να πετύχει την εθνική δικαίωσή της, να απελευθερώσει με τον ισχυρό και εμπειροπόλεμο στρατό της τους επί αιώνες υπόδουλους Έλληνες της Μ. Ασίας. Αν η Στρατιά της Μικράς Ασίας είχε ενισχυθεί εξ' αρχής, θα μπορούσε να προελάσει μέχρι την Άγκυρα ή την Κωνσταντινούπολη, καθότι ο τουρκικός στρατός και ο Κεμάλ ήταν ακόμα ανίσχυροι. Η Ελλάδα και οι σύμμαχοί της θα διαπραγματεύονταν από θέση ισχύος με την Τουρκία. Στις 25 Οκτωβρίου 1920 πέθανε ο βασιλιάς Αλέξανδρος από σηψαιμία, ύστερα από δάγκωμα μαϊμούς. Ο Βενιζέλος προκήρυξε εκλογές (1 Νοεμβρίου 1920), τις οποίες απρόσμενα έχασε. Με το δημοψήφισμα της 20^{ης} Νοεμβρίου 1920 επανήλθε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος. Ο Βενιζέλος αυτοεξορίστηκε στη Γαλλία.

Η εκστρατεία στη Μ. Ασία απορροφά όλη τη στρατιωτική πολιτική και διπλωματική δυναμική της Ελλάδος. Η Ελλάδα έστειλε στη Μικρά Ασία το μεγαλύτερο εκστρατευτικό σώμα της ιστορίας της, 220.000 ανδρών, εκ των οποίων 80.000 ήταν μάχιμοι στην πρώτη γραμμή. Η αναπάντεχη εκλογική ήττα του Βενιζέλου, η επιστροφή του βασιλιά Κωνσταντίνου (19 Δεκεμβρίου 1920) και η αποτυχημένη επιθετική αναγνώριση του ελληνικού στρατού προς το Εσκή Σεχέρ, τον Δεκέμβριο 1920, οδήγησαν στη σταδιακή απόσυρση της υποστήριξης των Συμμάχων από την ελληνική προσπάθεια. Η καθημαγμένη από την πολυετή πολεμική προσπάθεια Ελλάδα, βρίσκεται προ του διλήμματος να συνεχίσει τον πόλεμο για την συντριβή του Κεμάλ ή να συμπτύξει τις δυνάμεις της και να επιδιώξει συμβιβαστική λύση, στα πλαίσια της συνθήκης των Σεβρών.

Το Νεοτουρκικό Κομιτάτο Ένωση και Πρόοδος μετασχηματίζεται το 1919 στην Εταιρεία για την προάσπιση των Δικαιωμάτων της Ανατολίας και της Ρούμελης (δηλαδή των Βαλκανίων), συγκαλεί την Α' Έθνοσυνέλευση στην Άγκυρα και με επικεφαλής τον εθνικιστή αξιωματικό Μουσταφά Κεμάλ, ιδρύει ανεξάρτητη από τον εξουδετερωμένο σουλτάνο κυβέρνηση και αντιτίθεται στους όρους της Συνθήκης των Σεβρών, αρχίζοντας επιχειρήσεις εναντίον της κατοχής των Συμμάχων και κυρίως των Ελλήνων. Ο Κεμάλ κερδίζει βήμα – βήμα την στήριξη Γάλλων, Ιταλών, Σοβιετικών, οι οποίοι και τον εξοπλίζουν με άφθονο πολεμικό υλικό. Η Γαλλία το 1921 υπέγραψε χωριστή συνθήκη με την Τουρκία. Οι Βρετανοί και ο πρωθυπουργός Λόιντ Τζώρτζ διάκεινται ευμενώς προς την Ελλάδα και τον Βενιζέλο, δεν εξοπλίζουν τον Κεμάλ, ενώ στηρίζουν υπογείως την Ελλάδα, αλλά μόνο ρητορικά. Οι ύστατες προσπάθειες της «Εθνικής Άμυνας Κωνσταντινουπόλεως» και της «Μικρασιατικής Άμυνας» στην Ιωνία, δεν τελεσφορούν.

Ο μεγαλύτερος στρατιωτικός νους της Ελλάδος, Ιωάννης Μεταξάς, τόσο στην λεπτομερή αναφορά του το 1915, όσο και στην κρίσιμη συνεδρίαση του Μαρτίου 1921, που εκλήθη να αναλάβει την αρχηγία της Στρατιάς Μικράς Ασίας και αρνήθηκε, διατύπωσε την άποψη ότι, η Ελλάδα ακόμα και αν νικούσε, που το θεωρούσε ανέφικτο πλέον, δεν θα μπορούσε να κρατήσει την Ιωνία. Πρότεινε σύμπτυξη του ελληνικού στρατού στην ενδοχώρα της Σμύρνης και οχύρωση της. Οι Σύμμαχοι για να αποφύγουν τον πόλεμο, έχοντας πάρει τα ανταλλάγματα που ήθελαν, τερματίζουν την κατοχή της Μικράς Ασίας και εγκαταλείπουν την Ελλάδα, την οποία είχαν στείλει στη Μ. Ασία για να επιβάλλει τους όρους της Συνθήκης των Σεβρών. Η Ελλάδα χρεοκοπημένη οικονομικά, δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει δάνειο, έκανε διχοτόμηση του εθνικού νομίσματος τον Φεβρουάριο 1922, για να πληρωθούν καθυστερημένοι μισθοί μηνών και να βελτιωθεί το συσσίτιο στη Στρατιά. Μετά την αποτυχημένη εκστρατεία του Σαγγάριου προς

την Άγκυρα, τον Ιούλιο – Αύγουστο 1921, με απώλειες 3.800 νεκρούς, 18.150 τραυματίες και 350 αγνοούμενους, φάνηκε ότι η Μικρασιατική Στρατιά δεν μπορούσε να συντρίψει τον στρατό του Κεμάλ. Είχαν προηγηθεί άστοχες πολεμικές και πολιτικές αποφάσεις και η κατάσταση είχε οδηγηθεί σε αδιέξοδο. Οι Τούρκοι μάχονταν για την Μ. Ασία, την εξ' ανάγκης «πατρίδα» και είχαν τη δυνατότητα να συγκεντρώσουν μεγάλο αριθμό πυρών και στρατευμάτων, στο σημείο που θα επέλεγαν. Στο αδύνατο σημείο της εξέχουσας του Αφιών Καραχισάρ, 15 τουρκικές μεραρχίες επιτέθηκαν σε 2 ελληνικές, ενώ οι εφεδρικές δυνάμεις του Β' ΣΣ δεν έσπευσαν να τις υποστηρίξουν. Μετά τη διάσπαση των ελληνικών γραμμών στο Αφιών Καραχισάρ (13 Αυγούστου 1922), το μέτωπο κατέρρευσε. Στις 13 Σεπτεμβρίου πυρπολήθηκε από τους Τούρκους η Σμύρνη (η ελληνική και η αρμενική συνοικία). Ακολούθησαν κάθε είδους εγκλήματα, βιασμοί, δολοφονίες, λεηλασίες, σφαγές. Οι τελευταίες συντεταγμένες ελληνικές στρατιωτικές μονάδες εγκατέλειψαν τη Μ. Ασία στις 16 Σεπτεμβρίου 1922. Ο τραγικός απολογισμός της τριετίας 1919–1922 είναι: 24.240 νεκροί, 48.880 τραυματίες και 18.095 αγνοούμενοι οπλίτες και αξιωματικοί. Βασικοί λόγοι της αποτυχίας ήταν ο εθνικός διχασμός, η ακατάλληλη πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, η αντικατάσταση εμπειροπόλεμων βενιζελικών αξιωματικών από απόστρατους αντιβενιζελικούς, το εκτεταμένο μέτωπο των 713 χλμ. από Εσκή Σεχήρ έως Κιουτάχεια – Αφιών Καραχισάρ, η απόσταση των 350 χλμ. από τις βάσεις ανεφοδιασμού και διοίκησης (σε Σμύρνη και Μουδανιά), το χαμηλό ηθικό του επί ένα χρόνο καθηλωμένου ελληνικού στρατού, με τις πολλές λιποταξίες, η κακή επιμελητεία (το φαγητό ήταν για κάποιο διάστημα ψωμί, ελιές, ρέγκες, κ.α.), οι ευάλωτες συγκοινωνίες, τηλεπικοινωνίες, η απόσυρση μονάδων από τη Μ. Ασία για διεκδίκηση της Πόλης, η υποτίμηση του αντιπάλου. Οι Έλληνες στρατιώτες πολέμησαν με μεγάλη γενναιότητα και πέτυχαν περιφανείς νίκες, όμως οι διοικούντες δεν τις εκμεταλλεύτηκαν όπως έπρεπε, επέδειξαν αναποφασιστικότητα, ερασιτεχνισμό, παραπλανούσαν την κυβέρνηση για τις δυνατότητες της Στρατιάς.

Πολεμικοί ζωγράφοι της εκστρατείας ήταν ο Σπύρος Παπαλουκάς, ο Περικλής Βυζάντιος και ο Παύλος Ροδοκανάκης, των οποίων τα περισσότερα έργα χάθηκαν στη καταστροφή της Σμύρνης. Επίσης, η ζωγράφος Θάλεια Φλωρά – Καραβία είχε ακολουθήσει τον ελληνικό στρατό ήδη από τους Βαλκανικούς Πολέμους.

Η ήττα στη Μ. Ασία έχει ως συνέπεια την ακύρωση της εθνικής δικαίωσης, τη συντριβή της Μεγάλης Ιδέας και τον αφανισμό του Ελληνισμού της Ανατολής. Το στρατιωτικό κίνημα του συνταγματάρχη Νικολάου Πλαστήρα (επικεφαλής του θρυλικού 5/42 Συντάγματος Ευζώνων) και Στυλιανού Γονατά, έδιωξε το βασιλιά Κωνσταντίνο (28 Σεπτεμβρίου 1922), ακολούθησε η Δίκη και Εκτέλεση των Έξι , Δ. Γούναρη, Π. Πρωτοπαπαδάκη, Γ. Μπαλτατζή, Ν. Θεοτόκη, Ν. Στράτου και του στρατηγού Γ. Χατζηανέστη (ο οποίος ήταν αρχιστράτηγος τους τελευταίους μόλις 4 μήνες), στις 28 Νοεμβρίου 1922. Τιμωρήθηκαν πολιτικοί για τα λάθη των στρατιωτικών. Ανατέθηκαν οι διαπραγματεύσεις στη Λοζάνη στον Ελευθέριο Βενιζέλο. Ο Πλαστήρας παρέδωσε την εξουσία σε πολιτική κυβέρνηση, μετά τις εκλογές του Δεκεμβρίου 1922. Ήταν η αρχή για μια σειρά στρατιωτικών κινήματων που θα ακολουθούσαν.

Όσοι Έλληνες δεν μπόρεσαν να εγκαταλείψουν τη Μ. Ασία έως τις 30 Σεπτεμβρίου 1922, θεωρήθηκαν απειλή για την Τουρκία. Περίπου 150.000 – 240.000 συνελήφθησαν και σφαγιάστηκαν ή εξοντώθηκαν στα τάγματα εργασίας. Οι συνολικές απώλειες των Ελλήνων στο διάστημα 1912–1922

υπολογίζονται σε 500.000 άτομα. Το διάστημα 1923–1924 αντηλλάγησαν εκατέρωθεν 14.642 Τούρκοι στρατιωτικοί και πολιτικοί κρατούμενοι και αντίστοιχα 18.540 Έλληνες στρατιωτικοί και 8.000 – 15.000 πολίτες.

ΕΞΟΔΟΣ-ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η έξοδος των Ελλήνων της Μ. Ασίας, η διάβαση από τη δουλεία στην ελευθερία, ο ακούσιος ξεριζωμός, η εγκατάλειψη των πατρογονικών εστιών υπό το κράτος βίας, που εξαπολύθηκε εις βάρος τους μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, έφερε 1.300.000 πρόσφυγες στην Ελλάδα των 4.500.000 κατοίκων. Τα λιμάνια των παραλίων έγιναν γέφυρες σωτηρίας για τους ξεριζωμένους. Το δρόμο του μαρτυρίου ακολούθησαν και οι ιερομάρτυρες αρχιερείς των μικρασιατικών Μητροπόλεων. Από την Ανατολική Θράκη η έξοδος πραγματοποιήθηκε υπό την προστασία του ελληνικού στρατού, μια σιωπηλή τραγωδία ξεριζωμού που κράτησε εβδομάδες. Οι εξαθλιωμένοι πρόσφυγες συνέχισαν να πεθαίνουν από την πείνα και τις αρρώστιες και μετά την έλευσή τους, στην ελεύθερη πατρίδα. Έτσι ξεκίνησε η τεράστια προσπάθεια ενσωμάτωσης των προσφύγων στο ελληνικό κράτος, με τη βοήθεια των δυτικών ανθρωπιστικών οργανώσεων.

Το Δεκέμβριο του 1922, το Υπουργείο Περιθάλψεως μετονομάστηκε σε Υπουργείο Υγιεινής, Προνοίας και Αντιλήψεως, με τις περισσότερες διευθύνσεις του να αφορούν τους πρόσφυγες. Δημιουργούνται νοσοκομεία, λαϊκά ιατρεία, φαρμακεία. Στην Αθήνα ως νοσοκομεία λειτουργούν το 1922 η Αστυκλινική Αθηνών, η Βαρβάκειος Σχολή στην οδό Αθηνάς, δύο νοσοκομεία σε σκηνές πίσω από το Νοσοκομείο Συγγρού και στην περιοχή του Χατζηκυριάκειου στον Πειραιά. Το 1923 εγκαινιάζονται το Νοσοκομείο Προσφύγων Αθηνών (σήμερα «Ιπποκράτειο»), νοσοκομεία στη Νέα Ιωνία (σήμερα «Η Αγία Όλγα»), στη Νέα Κοκκινιά (σήμερα «Κρατικό Νίκαιας»), στη Θεσσαλονίκη το Κεντρικό Νοσοκομείο Προσφύγων (σήμερα «Γεώργιος Γεννηματάς») και άλλες μονάδες σε πόλεις της Μακεδονίας. Το Νοέμβριο του 1922, με την ίδρυση του Ταμείου Περιθάλψεως Προσφύγων, οργανώνεται η στέγαση στις πόλεις, ενώ θεσπίζεται η καταβολή επιδόματος. Ενεργοποιήθηκαν άμεσα Αμερικανοί και Βρετανοί, έκαναν εράνους και με τη βοήθεια των αμερικανικών ανθρωπιστικών οργανώσεων, Αμερικανικός Ερυθρός Σταυρός, American Women's Hospitals και Near East Relief Committee και της βρετανικής Save the Children Fund, οργάνωσαν συγκέντρωση, αποστολή και διανομή οικονομικής, υλικής, ιατροφαρμακευτικής βοήθειας προς τους πρόσφυγες και ιδιαίτερα προς τα άπορα, άρρωστα, υποσιτισμένα ορφανά, ασυνόδευτα παιδιά. Γνωστό το Αμερικανικό Ορφανοτροφείο της Σύρου, της Near East Relief Foundation, το οποίο λειτούργησε από το 1924 έως το 1929.

Στις 30 Ιανουαρίου 1923 υπογράφεται στη Λωζάννη της Ελβετίας η Σύμβαση περί ανταλλαγής των Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών. Περίπου 1.300.000 Τούρκοι υπήκοοι ελληνορθόδοξου θρησκειύματος από τη Μ. Ασία εγκαθίστανται στην Ελλάδα και 350.000 Έλληνες υπήκοοι μουσουλμανικού θρησκειύματος κυρίως από Μακεδονία, Κρήτη εγκαθίστανται στην Τουρκία. Από την ανταλλαγή εξαιρέθηκαν οι ελληνορθόδοξοι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης, των νήσων Ίμβρου και Τενέδου (που θα είχαν ελληνική διοίκηση) και οι μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης (24 Ιουλίου 1923), η οποία καταργεί τη Συνθήκη των Σεβρών, η Τουρκία ανακτά την Ανατολική Θράκη (αφού η ελληνική ηγεσία το αποδέχτηκε, για να μην συγκρουστούν οι Βρετανοί με τους Τούρκους και υπάρξουν πιθανά αντίποινα και απώλειες για την Ελλάδα), την Ίμβρο, την Τένεδο, τη Σμύρνη και

την αποστρατικοποιημένη ζώνη των Στενών, η οποία ήταν υπό την εποπτεία της Διεθνούς Επιτροπής των Στενών. Η Τουρκία παραχωρεί τα Δωδεκάνησα στην Ιταλία, αναγνωρίζει την προσάρτηση της Κύπρου στη Μεγάλη Βρετανία και παραιτείται από διεκδικήσεις εκτός των συμφωνημένων συνόρων της. Τα δικαιώματα των μειονοτήτων που εξαιρέθηκαν της ανταλλαγής πληθυσμών Ελλάδας – Τουρκίας, καθορίζονται από τα άρθρα 37–44 της Συνθήκης.

Η Μικρασιάτισσα φωτογράφος Έλλη Σουγιουλτζόγλου–Σεραϊδάρη (Αϊδίνιο 1899 – Αθήνα 1998), γνωστή ως Nelly μετά τις σπουδές της στην Δρέσδη, άνοιξε φωτογραφείο στην Αθήνα (1924) και αποθανάτιζε την αστική τάξη της πρωτεύουσας και τους πρόσφυγες (για λογαριασμό της Near East Relief) αποτυπώνοντας τον ανθρώπινο πόνο. Σειρά φωτογραφιών των προσφύγων δημοσιεύτηκε στις Η.Π.Α. για την εξασφάλιση οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα.

Σύμφωνα με τη Σύμβαση Ανταλλαγής της Λωζάννης, οι πρόσφυγες θα λάμβαναν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας, αυτής που εγκατέλειψαν. Από το 1924 συγκροτείται στην Ελλάδα τεράστιος μηχανισμός εκτίμησης των ελληνικών περιουσιών στην Τουρκία και τον Μάιο του 1925 ανατίθεται στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος η καταβολή των αποζημιώσεων. Λόγω τεράστιων δυσκολιών και της αποθαρρυντικής στάσης της Τουρκίας ο Βενιζέλος υπέγραψε Οικονομικό Σύμφωνο τον Ιούνιο του 1930 στην Άγκυρα, το οποίο προέβλεπε συμψηφισμό των εκατέρωθεν εγκαταλειφθεισών περιουσιών, με αποτέλεσμα αντιδράσεις εκ μέρους των προσφύγων.

Η Επιτροπή Αποκατάστασης των Προσφύγων (1923), αυτόνομος οργανισμός, υπό την εποπτεία της Κοινωνίας των Εθνών, με τετραμελές συμβούλιο, Αμερικανό, Βρετανό και δύο Έλληνες, αναλαμβάνει τη διαχείριση του δανείου, για την επίλυση του προσφυγικού ζητήματος. Η Ε.Α.Π., μέχρι τη διάλυσή της το 1930, δαπανά τα 4/5 των πόρων για την αγροτική κυρίως αποκατάσταση των προσφύγων. Η αστική αποκατάστασή τους, που αφορά κυρίως τη στέγαση, δεν είναι τόσο οργανωμένη. Το έργο της Ε.Α.Π. συνεχίζει η Αγροτική Τράπεζα (ιδρύθηκε το 1929) και υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας και Κοινωνικής Πρόνοιας. Οι αγροτικοί προσφυγικοί πληθυσμοί εγκαθίστανται σε μέρη της Ελλάδος με παρόμοια φυσικά χαρακτηριστικά των τόπων καταγωγής τους, π.χ. πρόσφυγες της Τρίγλιας εγκαταστάθηκαν στη Ραφήνα, κ.α.

Η αγροτική αποκατάσταση ολοκληρώνεται με έργα, γεωυδραυλικά, εξυγιαντικά (καταπολέμησης της ελονοσίας) και κατασκευής οδικών δικτύων και ίδρυση πρότυπων αγροκτημάτων διάχυσης της τεχνογνωσίας στους καλλιεργητές. Τα τεχνικά έργα στις πεδιάδες, κυρίως Θεσσαλονίκης, Σερρών, Δράμας αναλαμβάνουν αμερικανικές εταιρείες (American Foundation Co., John Monks and Sons – Ulen and Co.).

Η στέγαση των προσφύγων υπό την επίβλεψη της Ε.Α.Π., αρχικά γίνεται σε αντίσκηνα, σχολεία, εκκλησίες, δημόσια κτίρια (όπως π.χ. Δημοτικό Θέατρο Αθηνών), στρατώνες, αποθήκες και σταδιακά ακολουθεί η θεσμική αποκατάστασή τους, αστική και αγροτική. Υπερτερούν τα γυναικόπαιδα και οι ηλικιωμένοι. Το 1923 η υποδοχή των προσφύγων είναι πιο οργανωμένη. Οι πρόσφυγες περνούν από ολιγοήμερα καραντίνα στα λοιμοκαθαρητήρια του Αγ. Γεωργίου στο Κερατσίνι, στη Μακρόνησο και στο Καραμπουρνού Θεσσαλονίκης. Με την αγροτική αποκατάσταση παραχωρούνται οικία (ανάλογου τύπου), γη, εργαλεία, ζώα, σπόροι.

Οι αστικές κατοικίες, ολοκληρώνονται με σχέδια και εποπτεία της Ε.Α.Π., βάσει διεθνών στοιχειωδών προδιαγραφών, με προσπάθεια ελαχιστοποίησης κόστους και χρόνου κατασκευής (προσφυγικές κατοικίες Νέου Κόσμου, Ταύρου, Αμπελοκήπων, Καισαριανής, Βύρωνα, Ν. Ιωνίας, Ν. Σμύρνης, Υμηττού, κ.α.). Δίπλα στις παραχωρημένες κατοικίες, που δεν φθάνουν για όλους, οι πρόσφυγες κτίζουν αυτοσχέδια καταλύματα (Δραπετσώνα, Δουργούτι, κ.α.). Οι πρόσφυγες φτιάχνουν σχολεία, εκκλησίες σε πρόχειρες ξύλινες κατασκευές. Αργότερα θα διεκδικήσουν από το κράτος τη νομιμοποίησή τους, με την κατασκευή μόνιμων υποδομών. Οι κατοικίες που κτίζονται από το κράτος, είναι μονώροφες ή διώροφες, διπλοκατοικίες έως τετρακατοικίες και τέλος πολυκατοικίες, διώροφες, τριώροφες ή τετραώροφες, πάντα σε ανοικτή δόμηση, σύμφωνα με τα πολεοδομικά πρότυπα του Μεσοπολέμου.

Στην απογραφή του 1928, απογράφηκαν 1.221.844 πρόσφυγες, περίπου 104.000 παιδιά γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Κατά δήλωσή τους 151.892 είχαν εισέλθει στην Ελλάδα πριν τη Μικρασιατική Καταστροφή και οι 1.069.957 μετά. Ένα ποσοστό 5% προέρχονταν από τη Ρωσία και 4% από τη Βουλγαρία. Το 52,3% απασχολείτο στη γεωργία και 24,7% στη βιομηχανία. Αντίστοιχα, οι γυναίκες 39,3% στη γεωργία και 31,5% στη βιομηχανία. Οι αγγειοπλάστες, κυρίως της Κιουτάχειας, της Νικομήδειας, κ.α. μεταφέρουν την κεραμική παράδοση στην Ελλάδα (Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη) και εργάζονται στις εταιρείες «Κιουτάχεια» και «Κεραμικός». Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στα αστικά κέντρα, οι άνδρες σε ποσοστό 55% και οι γυναίκες σε ποσοστό 71,7%, εργάζονται στη βιομηχανία. Άλλες συνήθειες ασχολίες των προσφύγων στις πόλεις, ήταν στην οικοδομή, του πλανόδιου μικροπωλητή, του μικροκαταστηματάρχη, του ναυτεργάτη. Ιδρύθηκαν βιομηχανίες με δάνεια της Ε.Τ.Ε., ιδιαίτερα της ταπητουργίας, με τους Μικρασιάτες από τη Σπάρτη της Πισιδίας, στη Ν. Ιωνία, Βύρωνα, Νίκαια.

Ιδρύονται εργαστήρια κεντητικής για τα κορίτσια. Υπήρχε εμπειρία από τη σχολή του Αμαλιείου (δεκαετία 1850) ή τον Σύλλογο Εκπαιδεύσεως Νεανίδων (1872). Η αστική μορφωμένη ελίτ συγκροτεί εργαστήρια κεντητικής σε φορείς, όπως «Το Σπίτι του Κοριτσιού», το «Παμμικρασιατικόν Σωματεῖον Γυναικῶν». Χορηγοί είναι η Ε.Α.Π. και η Near East Relief. Η «Μέριμνα Ποντίων Κυριῶν», με έτος ίδρυσης το 1904 στην Τραπεζούντα, επανιδρύθηκε το 1923 στη Θεσσαλονίκη, για τη στήριξη των Ποντίων γυναικών. Ο ελληνισμός της Ανατολής διευρύνει τον επιχειρηματικό χάρτη της Ελλάδος, με την ίδρυση μικροεπιχειρήσεων, βιοτεχνιών έως βιομηχανιών μεγάλης κλίμακας, όπως ο Μποδοσάκης Αθανασιάδης από τη Νίγη, με δραστηριότητα σε Κωνσταντινούπολη – Σμύρνη, εκκινεί το Ελληνικό Πυριτιδοποιείο και Καλυκοποιείο (ΠΥΡ. ΚΑΛ.). Το 1926 θεμελιώνεται και το 1929 εγκαινιάζεται η αλευροβιομηχανία «Μύλοι Αγ. Γεωργίου Α.Ε.», στον έρημο τότε όρμο του Κερατσινίου. Το 1922 αποβιβάζεται η οικογένεια Παπαδοπούλου από την Πόλη στον Πειραιά, ιδρύοντας την ομώνυμη βιομηχανία μπισκότων. Από το «Μέγα Φαρμακείον» του Γ. Μωραΐτη στη Σμύρνη, ξεκινά ο Κώστας Κανάρογλου για να αναπτύξει την εταιρεία καλλυντικών – φαρμάκων «Φαρμακευτικά Εργαστήρια Cana». Ο Ηλίας Κ. Κοκκώνης από τη Σμύρνη, όπου είχε ομβρελοποιία (1897), ιδρύει βιοτεχνία ελληνικών σημαιών (1919). Το 1924 ο Ελευθέριος Σαρίδης ιδρύει επιπλοβιομηχανία, με εξαγωγές σε όλο τον κόσμο. Πολλοί εκπρόσωποι των Γραμμάτων και των Τεχνών, είναι Μικρασιάτες, όπως ο ζωγράφος Φώτης Κόντογλου, ο λογοτέχνης Ηλίας Βενέζης, ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης, η λογοτέχνης Διδώ Σωτηρίου, ο ποιητής Στρατής Μυριβήλης, ο χαράκτης Α. Τάσσος.

Το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, με επικεφαλής τη μουσικολόγο – εθνογράφο Μέλπω Λογοθέτη – Μερλιέ (1890–1979) και τον ελληνιστή Octave Merlier (1897–1976), ξεκινούν την πρωτοβουλία διάσωσης της ιστορίας, της μνήμης, του πολιτισμού, της μουσικής και της παρακαταθήκης του ξεριζωμένου μικρασιατικού ελληνισμού. Το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο, ιδρύθηκε το 1930 από τη Μέλπω Μερλιέ, είναι το αρχαιότερο κέντρο μελέτης της παραδοσιακής μας μουσικής, βυζαντινής, δημοτικής, ρεμπέτικης, έχοντας συγκεντρώσει υλικό ανεκτίμητης αξίας. Συνεργάστηκαν επιφανείς μουσικοί και μουσικολόγοι, όπως ο Νίκος Σκαλκώτας, ο Πέτρος Πετρίδης, κ.α. Το Αρχείο Προφορικής Παράδοσης, αποτελεί προϊόν ερευνητικής προσπάθειας από το 1930 έως το 1975, καλύπτοντας όλη την ελληνική επικράτεια και καταγράφοντας τις προφορικές μαρτυρίες 5.000 προσφύγων της Μ. Ασίας, σε ένα corpus μαρτυριών 300.000 χειρόγραφων σελίδων. Χωρίς αυτή την πρωτοβουλία της Μέλπας και του Οκταβίου Μερλιέ, ο Μικρασιατικός Ελληνισμός θα είχε χαθεί για δεύτερη φορά, οριστικά πλέον.

Από τον πρώτο χρόνο της άφιξής τους οι πρόσφυγες ιδρύουν συλλόγους εκεί όπου εγκαθίστανται. Οι σύλλογοι ξεπερνούν τους 400 και χαρακτηρίζονται ως αλληλοβοηθητικοί, φιλανθρωπικοί, επαγγελματικοί, εξωραϊστικοί, ψυχαγωγικοί, αθλητικοί και πολιτικοί. Διεκδικούν προσφυγικά δικαιώματα, παρέχουν πρακτική βοήθεια για τον εντοπισμό αγνοουμένων, λειτουργούν ως ληξιαρχεία, διοργανώνουν συνέδρια, εκδίδουν περιοδικά και εφημερίδες, συνδιαλέγονται με τους φορείς αποκατάστασης για το στεγαστικό και τη συνδιαμόρφωση των συνοικισμών, αναπτύσσουν φιλανθρωπικό έργο και μεριμνούν για την εύρεση εργασίας στα μέλη τους, π.χ. Σύλλογος «Η Αναγέννησις» Νέων Σπάρτης – Νέας Ιωνίας, Ένωσις Ποντίων Κοκκινιάς, Σύλλογος Προσφύγων Συνοικισμού Χατζηκυριάκου, κ.α. Οι σύλλογοι υποκαθιστώντας τις κοινότητες των προσφύγων και αναδημιουργώντας την ιστορική μνήμη, κάνουν ονοματοθεσία οδών, πλατειών, ανεγείρονται ναοί, με κειμήλια – εικόνες, συνεργάζονται με Κράτος, Πανεπιστήμιο, Ακαδημία για τη συστηματική καταγραφή της λαογραφίας της Μ. Ασίας. Ο σωματειακός αθλητισμός των προσφύγων τη Μ. Ασίας αποτέλεσε ιδιαίτερη πτυχή της συλλογικής δράσης του προσφυγικού κόσμου στην Ελλάδα. Ο Πανιώνιος Σμύρνης, ο Απόλλων Σμύρνης, ο Πέλοψ Μελαντίας και η Αρμενική Λέσχη της Σμύρνης, μετέφεραν την έδρα τους στην Αθήνα. Πρόσφυγες της Κωνσταντινούπολης ίδρυσαν αθλητικά σωματεία στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και άλλα αστικά κέντρα. Στη διάρκεια του Μεσοπολέμου συγκροτήθηκαν πάνω από 500 προσφυγικά αθλητικά σωματεία. Οι πρόσφυγες υπήρξαν φορείς νεωτερισμών, εισάγοντας τον γυναικείο αθλητισμό στην Ελλάδα. Η πλειοψηφία των αθλητικών συλλόγων ανήκε πολιτικά στους φιλελεύθερους και λειτουργούσαν ως φορείς της μνήμης της Μ. Ασίας.

Η ανταλλαγή πληθυσμών θεωρείται σημείο τομής για την αστική λαϊκή μουσική και τη συνεισφορά των Μικρασιατών προσφύγων στην εξέλιξή της. Το ρεμπέτικο είναι μικτό μουσικό γένος με τη φιλοσοφία της Ανατολής. επιλεκτική χρησιμοποίηση της Δυτικής εναρμόνισης, με ρυθμούς και μελωδίες επηρεασμένους από τις μελωδίες του ευρύτερου Ελλαδικού χώρου, της Μικράς Ασίας και των Βαλκανίων. Εκτιμάται ότι άνθισε κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα στα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου, Σμύρνη, Θεσσαλονίκη, Ερμούπολη, Αλεξάνδρεια και τον Μεσοπόλεμο γνώρισε μεγάλη ακμή ως το τραγούδι των ανθρώπων που μετοίκησαν στη νέα πρωτεύουσα και έψαχναν κοινό κώδικα έκφρασης και επικοινωνίας. Γνωστοί ρεμπέτες ο Βαγγέλης Παπάζογλου, ο Στελλάκης Περπινιάδης, ο Γιοβάν Τσαούς, κ.α. Η άφιξη των Μικρασιατών

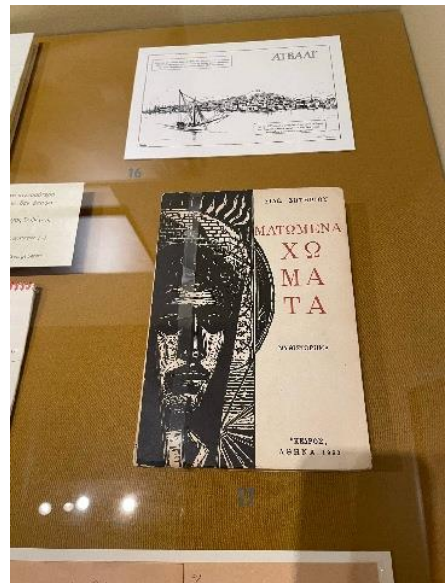
προκάλεσε το εκρηκτικό ξεκίνημα της ελληνικής δισκογραφίας, κυρίως μετά το 1924.

Η ξενάγηση κράτησε περίπου 2,5 ώρες. Όλοι θαύμασαν το πλήθος και την ποιότητα των εκθεμάτων. Κάποια κειμήλια άγγιξαν ευαίσθητες χορδές, όπως η χλαίνη του Νικολάου Πλαστήρα, η σημαία του Λιμεναρχείου Σμύρνης, τα αντικείμενα του μητροπολίτη Χρυσοστόμου Σμύρνης, οι πολεμικοί χάρτες, τα όπλα, τα κλειδιά του Μητροπολιτικού Ναού Αγίας Φωτεινής της Σμύρνης και σμυρναϊκών αρχοντόσπιτων, του Γραικικού Νοσοκομείου «Άγιος Χαράλαμπος», φωτογραφίες από το κτίσιμο του Αμερικανικού Ορφανοτροφείου της Near East Relief στη Σύρο.

Ο Ελληνισμός μεγαλούργησε στο πέρασμα των αιώνων. Η σκυτάλη πέρασε σε εμάς. Η ευθύνη μας είναι τεράστια απέναντι στους προγόνους και στα παιδιά μας. Αρκεί να είμαστε ενωμένοι και αποφασισμένοι, μπροστά στις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο Ελληνισμός.

- Βιβλιογραφία

- Βογιατζόγλου Βάσος, Σαπουντζάκης Χάρης, Εφημερίδα *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, ένθετο «ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ», Μικρά Ασία, η άγνωστη Πισιδία, Κυριακή 16 Μαρτίου 1997
- Γιαννόπουλος Γιάννης, Κουνάδης Παναγιώτης, Εφημερίδα *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, ένθετο «ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ», Η Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα 1920–1930, Κυριακή 31 Οκτωβρίου 1999
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1974
- Κρέμος Π., Arnold-Baker R., Αβέρωφ, το πλοίο που άλλαξε την πορεία της ιστορίας, εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 1990
- *Η εκστρατεία εις την Μικράν Ασίαν (1919–1922)*, ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα 1963
- *Κείμενα της έκθεσης: «Μικρά Ασία», Λάμψη, Καταστροφή, Ξεριζωμός, Δημιουργία», Μουσείο Μπενάκη, Πειραιώς 138*



Ο Λογαριασμός IBAN του Συνδέσμου στη ALFABANK είναι:

GR79 0140 2380 2380 0200 1000 044

Παρακαλούμε τα μέλη μας να καταθέτουν έγκαιρα την ετήσια συνδρομή τους, ενισχύοντας το Ταμείο μας, δεδομένου ότι είναι η μόνη πηγή εσόδων που διαθέτομε για την κάλυψη των πάγιων εξόδων του Συνδέσμου.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟ

Περίοδος 1/10/22 έως 31/12/22

ΓΑΒΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	300 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΑΝΩΝΥΜΟΣ	80 €	Στη μνήμη Αντώνη Παπαγούνα
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΡΟΥΣΟΣ (REVOIL)	1000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΓΑΒΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (OIL MARKETING)	300 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΗΣ	150 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΡΤΙΝΟΣ (ΑΜΚΕ MARITIME)	1000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΚΕΧΑΓΙΑΣ ΝΙΚΟΣ	150 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου

Πένθη

Απεβίωσε από σοβαρό και πολύ λυπηρό ατύχημα, στη Σύρο όπου παραθέριζε, το παλαιό μέλος μας Χαράλαμπος Μπαρουτάκης (Μπάμπης) και ετάφη στη Σύρο.

Απεβίωσε στην Αθήνα όπου διέμενε και ετάφη στη Ερέτρια το μέλος μας Άννα Κεσίση το γένος Κονδύλη.

Απεβίωσε και ετάφη στην Αθήνα όπου διέμενε το παλαιό μέλος μας Αντώνης Παπαγούνας.

Απεβίωσε στην Αθήνα όπου διέμενε και ετάφη στο κοιμητήριο Παλαιού Φαλήρου, το μέλος μας Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος.

Θερμά συλλυπούμεθα τους οικείους των.

Εορτών ευχές !

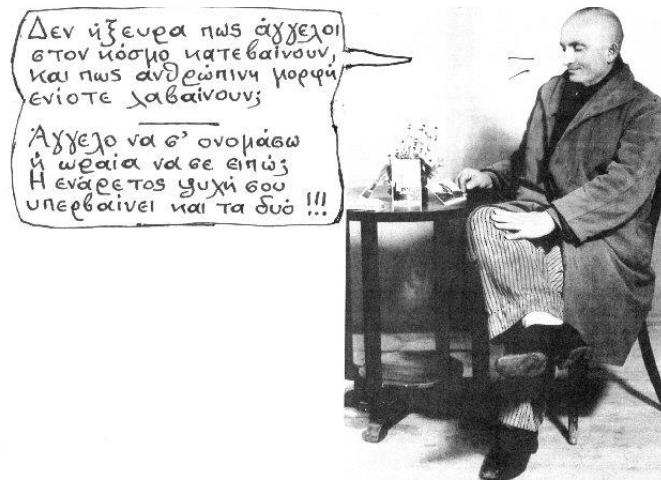
Από τον Νίκο Σαλίβερο (Σάλος)

Ει δε αγάπη λελοιπώς είην,(Ομηρος)

===

*Στο άστατον με την αρχή του 21 ` αιώνα
Να γίνει για τους ζώντες πρώτιστη ευχή
της αγάπης να εγείρομε αγώνα.*

*Κί' ένα κερί είθε, προς εαυτούς
να ανάψει στη ψυχή,
Και μέσα στη αχνόλαμψη φλόγα,
Να θυμηθούμε αυτούς
π' αφήσανε τη γη,
Κί'ας πούμε: Τους ζώντες Θεέ μας βλόγα*



Ο ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ

Εδώ τελειώνει η αναδρομή, σβήνουν αργά οι μνήμες
εκείνων που περπάτησαν της νιότης τον καιρό.
Καιρό που ζωγραφίσανε αγνού ποιητή οι μνήμες,
του Δημητράκη που ενδημεί «έν τόπω χλοερώ».

Μας είπε για του Μονογιού τα ευρήματα τα τόσα,
του φωτογράφου Κόκκινου τα έξυπνα ρετούς,
για κείνους που χαθήκανε και που ξανανταμώναν,
για ανθρώπους που έσκιαζε η ζωή κι ανθρώπους θαρρετούς.

Για γλέντια που γινόντουσαν απάνω στον Σαν Τζώρτζη
μας μίλαγε και δάκρυζε κοιτάζοντας αλλού.
Το μπαξεβάνη παίναγε συχνά – πυκνά τον Τζώρτζη,
που στη ταβέρνα μέθαγε του Γιώργη του Μπελλού.

Θάρθουν καινούργιές Κυριακές, νέα θα ανοίξει αυλαία
μα όλα θα είναι συνέχεια του ίδιου παραμυθιού,
που θα θυμίζει σινεμά παλιό του Δασκαλέα,
θεία του Πρόκου δοξαριά κι ιδρώτα του Μαθιού.

Τάκης Κυριτσόπουλος

ΙΣΤΟΡΙΣΜΟΣ

Από τον Δημήτρη Βόικο

=====

Σχεδόν τα πάντα έχει ζήσει κι έχει δει...
τον ήλιο κατακόρυφο να βγάζει λάβρα
σε ράδες, στα λιμάνια δίχως αύρα
να καίει η λαμαρίνα σα δαδί.

Παιχνίδι, μεταξύ ενός ορίζοντα θολού
και θάλασσας, απ' τους ανέμους νικημένης,
στην κυριολεξία μανιασμένης,
όταν κοιτάζει ο Θεός αλλού.

Στα πόρτα συναγμένος, πολλαπλό μωσαϊκό
μ' όλου του κόσμου ναυτικούς, των άστρων γέρμα,
παρομοιάζει πλοίο δίχως έρμα,
που ψάχνει απελπισμένα ρυμουλκό.

Τα κόκκινα εκείνα δειλινά, ωκεανός,
με τα νερά της Αμφιτρίτης σαν ατλάζι,
κι η ρέουσα ειρήνη να σταλάζει
γαλήνη, στη ψυχή του καθ' ενός.

Είδε σχεδόν τα πάντα σε δυσβάσταχτους καιρούς
κι αυτά που έζησε, άγχη, απελπισίες,
ελπίδες, σκέψεις, πόνοι, απουσίες,
στ' απόνερα χαθήκανε μ' αφρούς.

Στον Μιχάλη Γαβριήλ.

Από τον Νίκο Σαλίβερο (Σάλος)

«Απ' την άβυσσο στην άβυσσο...»

Απ' το άγνωστο στο 'αγνωστο...

*Είναι ο δρόμος του σκεπτικισμού
της χαράς και της ανυπόφορης θλίψης.
Και μετέπειτα το ερωτηματικό του επέκεινα.*

*Κάπου σ' αυτό το δρόμο αντάμωσα την αξία σου Μιχάλη,
και το χαμογελό σου, που τη σκέψη μου άβαζες σε πάλη.
Πως πολεμάται η φλόγα που λέγεται ζωή;
Ποιού άνεμου αήττητη είναι η πνοή;
Αφου ο χρόνος κάποτε την σβήνει
πνίγοντάς την ,στης άβυσσος τη δίνη*

*Τέρας είναι τελικά η ματαιότητα,
όπου αυτήν σφιχτά κρατούμε σαν δρεπάνι,
να χτυπήσουμε την πραγματικότητα,
μα της άβυσσος είναι άθραυστο και κανείς δεν το φτάνει.*

*Τέτοιες οι σκέψεις που μας άφησες Μιχάλη, στο πέρασμά
σου
που στη μνήμη μας θα μένουν άθιχτα τα προικιά σου.
Ολα στην ώρα τους ειπομένα και καμωμένα
και με τη υπογραφή σου «12» δοσμένα.*

*Φίλε Μιχάλη, δεν σε κάμαν Αετό,
τα πτύχεια, τα φτερά σου
αλλ' η Ψυχή, η Καρδιά
κί η συμπεριφορά σου. ----→ Αντίο Μιχάλη*

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ
Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο





